

กรมการช่าง
นิเทศช่างท้องถิ่น

พระบรมราชานุศาสน์ยศเสถมคฤณานุคุณ
ประมวสพระราชันนิพนธ์ปามเรือง

และ

สุภาศิตพระราชันนิพนธ์

ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

รพประมวสราชันนิพนธ์

รพ สวัสดิ์สถิตกษัตริย์

ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส

วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

10

การพิมพ์
ภาคนี้พิมพ์ที่
กรุงเทพฯ

พระบรมราชานุศาสน์ยศเสด็จคุณานุคุณ
ประมวสพระราชนิพนธ์บางเรื่อง

และ

สุภาศิทธพระราชนิพนธ์

ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ขุนประมวญราชทรัพย์

(เวก สวัสดิ์สิทธิธรรม)

ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส

วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

วันที่ ๑๕ มี.ค. ๑๓
เลขทะเบียน ๑๕๖๐
เลขหมู่ ๗ 46 พ

คำนำ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ ขุนประมวญราชทรัพย์ (เวก สวัสดิลักษณ์) ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส กำหนดวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๓ นางสาววัฒนา สวัสดิลักษณ์ ผู้เป็นธิดา ได้มาติดต่อกรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง พระบรมราชานุสาสนีย์ แสดงคุณงามคุณ ประมวลพระราชนิพนธ์บางเรื่อง และสภานิติพระราช นิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมเป็นเล่มเดียวกัน เพื่อ แจกเป็นอนุสรณ์ในงานนี้ กรมศิลปากรยินยอมอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความ ประสงค์

เรื่อง พระบรมราชานุสาสนีย์แสดงคุณงามคุณ นี้ พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบรรยายให้ข้าราชการในพระราชสำนัก ทหารบก ทหารเรือ และข้าราชการหัวเมือง ผู้ที่ได้ไปประจำรักษาหน้าที่อยู่ ณ ค่ายหลวง หาดเจ้าสำราญ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๑ ทรงแสดงให้เห็นคุณพระรัตนตรัย คุณบูรพการี คุณ พระมหากษัตริย์ และความรักชาติบ้านเมือง

ประมวลพระราชนิพนธ์บางเรื่อง ที่ตีพิมพ์ในเล่มนี้ คัดมาจาก หนังสือประมวลพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคปกิณณะ ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทความสั้น ๆ เพื่อลงพิมพ์ใน หนังสือพิมพ์ศิลาสมิต และใช้พระนามแฝงว่า อิศวพาที เรื่องที่ทรงพระ ราชนิพนธ์มักเป็นทำนองปลุกใจบ้าง หรือวิจารณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมัยนั้น บ้าง เช่นวิจารณ์ข้อความในหนังสือพิมพ์ หรือข่าวต่างประเทศ เป็นที่นิยม อ่านกันแพร่หลายในขณะนั้น ครั้นกาลเวลาล่วงเลยมา ความนิยมในพระราช นิพนธ์ปกิณณะนั้นก็หาได้ลดน้อยลงไม่ แม้แต่กระทรวงศึกษาธิการก็ยังได้เคย เลือกรบพระราชนิพนธ์ปกิณณะบางเรื่อง ให้ใช้เป็นแบบเรียน ของนักเรียน

สมมติฯ กงท่งสนุควัฒนา

ชั้นฝึกหัดครูมัธยม ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเห็นลักษณะการประพันธ์
ความเรียงที่ดี ซึ่งจะหาได้จากบทพระราชนิพนธ์เหล่านี้อย่างครบถ้วน

ส่วน สุภาษิตพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว นั้น คัดมาจากประมวลสุภาษิตพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเจ้าหน้าที่ในหอสมุดแห่งชาติ ได้รวบรวมขึ้น เมื่อ
ปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้มีผู้มาขออนุญาตจัดพิมพ์ครั้งแรกในงานฉลองอายุครบ
๗๐ ปี ของ พลเอก เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน และต่อมาก็ได้มีผู้มาขอ
อนุญาตจัดพิมพ์ขึ้นอีกหลายครั้ง การรวบรวมสุภาษิตจากพระราชนิพนธ์นี้
พยายามที่จะรวบรวมให้หมดเท่าที่จะทำได้ แต่หากพระราชนิพนธ์ในพระ
บาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีอยู่มากหลาย ที่ทรงพระราชนิพนธ์
แล้ว พิมพ์ขึ้นเป็นเล่มโดยเฉพาะก็มี ที่ทรงพระราชนิพนธ์แล้ว พิมพ์แทรก
ลงในหนังสือต่าง ๆ ก็มี บางทีอาจจะรวบรวมได้ไม่ทั่วถึง แต่ก็นับว่าเป็น
หนังสือขนาดเล่มใหญ่พอใช้ และได้จัดให้เป็นหมวดหมู่ ดังสารบาญซึ่งพิมพ์
อยู่ข้างต้นของหนังสือประมวลสุภาษิตพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ ที่ได้จัด
พิมพ์ไปแล้วทุกเล่ม แต่ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ เจ้าภาพขออนุญาตพิมพ์เพียง
บางบทเท่านั้น

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลราศีทักษิณานุปทาน ซึ่งเจ้าภาพ
ได้จัดบำเพ็ญอุทิศแด่ ขุนประมวญราชทรัพย์ (เวก สวัสดิลักษณ์) และ
ได้ให้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ออกเผยแพร่เป็นกุศลวิथाทาน ขอจงเป็นปัจจัยส่ง
เสริมให้ ขุนประมวญราชทรัพย์ (เวก สวัสดิลักษณ์) ผู้วชิรมม ประสพ
แต่อภิวรรุคุณมณูผลในสุคติสัมปรายภพตามควรแก่ฐานะทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

ขุนประมวญราชทรัพย์ (เวก สวัสดิลักษณ์)

ชาตะ	19	เมษายน	2433
มรณะ	18	สิงหาคม	2511

ประวัติ

ขุนประมวญราชทรัพย์ (เวก สวัสดิ์ดิถีกัน) เป็นบุตรนายเหมือน และนางเมือง สวัสดิ์ดิถีกัน เกิดเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2433 ที่บ้านหลัง วัดหงษ์ฯ อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี ได้รับการศึกษาชั้นต้นที่ ร.ร. วัดราชสิทธิาราม (วัดพลับ) และย้ายไปเรียนจนจบชั้นมัธยมบริบูรณ์ ที่ ร.ร. สวนกุหลาบ เมื่อ พ.ศ. 2450

เมื่อจบการศึกษาแล้ว ได้เข้าทำงานเป็นครูอยู่ที่ โรงเรียนบำรุงวิทยา จังหวัดนครปฐม ได้ทำการสมรสกับนางสง่า และมีบุตรที่ยังมีชีวิต อยู่ 2 คน คือ

1. นางพิศวาท สวัสดิ์ดิถีกัน
2. นางสาววัฒนา สวัสดิ์ดิถีกัน

ต่อมาได้ลาออกจากการเป็นครู และกลับเข้ามาอยู่ที่บ้านหลัง วัดหงษ์ฯ ธนบุรี และเริ่มเข้ารับราชการ ณ กรมคลัง กระทรวงการคลัง เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2457

ประวัติการรับราชการและเครื่องราชอิสริยาภรณ์

- 1 มกราคม 2466 เป็นรองอำมาตย์ตรี และรับพระราชทาน บรพตาคักดิ์เป็น ขุนประมวญราชทรัพย์
- 25 กุมภาพันธ์ 2468 รับเหรียญบรมราชาภิเษก ร. 7
- 8 พฤศจิกายน 2472 เป็นรองอำมาตย์โท
- 8 พฤศจิกายน 2474 รับตราเบญจมาภรณ์ มงกุฎไทย
- 6 เมษายน 2475 รับเหรียญเฉลิมพระนคร 150 ปี
- 20 กันยายน 2580 รับตราเบญจมาภรณ์ช้างเผือก
- 27 กันยายน 2483 รับเหรียญจักรพรรดิมาลา

19 ธันวาคม 2484 รัชกาลที่ ๙ รัชกาลที่ ๑๐ รัชกาลที่ ๑๑ รัชกาลที่ ๑๒ รัชกาลที่ ๑๓ รัชกาลที่ ๑๔ รัชกาลที่ ๑๕ รัชกาลที่ ๑๖ รัชกาลที่ ๑๗ รัชกาลที่ ๑๘ รัชกาลที่ ๑๙ รัชกาลที่ ๒๐ รัชกาลที่ ๒๑ รัชกาลที่ ๒๒ รัชกาลที่ ๒๓ รัชกาลที่ ๒๔ รัชกาลที่ ๒๕ รัชกาลที่ ๒๖ รัชกาลที่ ๒๗ รัชกาลที่ ๒๘ รัชกาลที่ ๒๙ รัชกาลที่ ๓๐ รัชกาลที่ ๓๑ รัชกาลที่ ๓๒ รัชกาลที่ ๓๓ รัชกาลที่ ๓๔ รัชกาลที่ ๓๕ รัชกาลที่ ๓๖ รัชกาลที่ ๓๗ รัชกาลที่ ๓๘ รัชกาลที่ ๓๙ รัชกาลที่ ๔๐ รัชกาลที่ ๔๑ รัชกาลที่ ๔๒ รัชกาลที่ ๔๓ รัชกาลที่ ๔๔ รัชกาลที่ ๔๕ รัชกาลที่ ๔๖ รัชกาลที่ ๔๗ รัชกาลที่ ๔๘ รัชกาลที่ ๔๙ รัชกาลที่ ๕๐ รัชกาลที่ ๕๑ รัชกาลที่ ๕๒ รัชกาลที่ ๕๓ รัชกาลที่ ๕๔ รัชกาลที่ ๕๕ รัชกาลที่ ๕๖ รัชกาลที่ ๕๗ รัชกาลที่ ๕๘ รัชกาลที่ ๕๙ รัชกาลที่ ๖๐ รัชกาลที่ ๖๑ รัชกาลที่ ๖๒ รัชกาลที่ ๖๓ รัชกาลที่ ๖๔ รัชกาลที่ ๖๕ รัชกาลที่ ๖๖ รัชกาลที่ ๖๗ รัชกาลที่ ๖๘ รัชกาลที่ ๖๙ รัชกาลที่ ๗๐ รัชกาลที่ ๗๑ รัชกาลที่ ๗๒ รัชกาลที่ ๗๓ รัชกาลที่ ๗๔ รัชกาลที่ ๗๕ รัชกาลที่ ๗๖ รัชกาลที่ ๗๗ รัชกาลที่ ๗๘ รัชกาลที่ ๗๙ รัชกาลที่ ๘๐ รัชกาลที่ ๘๑ รัชกาลที่ ๘๒ รัชกาลที่ ๘๓ รัชกาลที่ ๘๔ รัชกาลที่ ๘๕ รัชกาลที่ ๘๖ รัชกาลที่ ๘๗ รัชกาลที่ ๘๘ รัชกาลที่ ๘๙ รัชกาลที่ ๙๐ รัชกาลที่ ๙๑ รัชกาลที่ ๙๒ รัชกาลที่ ๙๓ รัชกาลที่ ๙๔ รัชกาลที่ ๙๕ รัชกาลที่ ๙๖ รัชกาลที่ ๙๗ รัชกาลที่ ๙๘ รัชกาลที่ ๙๙ รัชกาลที่ ๑๐๐

19 ธันวาคม 2485 รัชกาลที่ ๑๐ รัชกาลที่ ๑๑ รัชกาลที่ ๑๒ รัชกาลที่ ๑๓ รัชกาลที่ ๑๔ รัชกาลที่ ๑๕ รัชกาลที่ ๑๖ รัชกาลที่ ๑๗ รัชกาลที่ ๑๘ รัชกาลที่ ๑๙ รัชกาลที่ ๒๐ รัชกาลที่ ๒๑ รัชกาลที่ ๒๒ รัชกาลที่ ๒๓ รัชกาลที่ ๒๔ รัชกาลที่ ๒๕ รัชกาลที่ ๒๖ รัชกาลที่ ๒๗ รัชกาลที่ ๒๘ รัชกาลที่ ๒๙ รัชกาลที่ ๓๐ รัชกาลที่ ๓๑ รัชกาลที่ ๓๒ รัชกาลที่ ๓๓ รัชกาลที่ ๓๔ รัชกาลที่ ๓๕ รัชกาลที่ ๓๖ รัชกาลที่ ๓๗ รัชกาลที่ ๓๘ รัชกาลที่ ๓๙ รัชกาลที่ ๔๐ รัชกาลที่ ๔๑ รัชกาลที่ ๔๒ รัชกาลที่ ๔๓ รัชกาลที่ ๔๔ รัชกาลที่ ๔๕ รัชกาลที่ ๔๖ รัชกาลที่ ๔๗ รัชกาลที่ ๔๘ รัชกาลที่ ๔๙ รัชกาลที่ ๕๐ รัชกาลที่ ๕๑ รัชกาลที่ ๕๒ รัชกาลที่ ๕๓ รัชกาลที่ ๕๔ รัชกาลที่ ๕๕ รัชกาลที่ ๕๖ รัชกาลที่ ๕๗ รัชกาลที่ ๕๘ รัชกาลที่ ๕๙ รัชกาลที่ ๖๐ รัชกาลที่ ๖๑ รัชกาลที่ ๖๒ รัชกาลที่ ๖๓ รัชกาลที่ ๖๔ รัชกาลที่ ๖๕ รัชกาลที่ ๖๖ รัชกาลที่ ๖๗ รัชกาลที่ ๖๘ รัชกาลที่ ๖๙ รัชกาลที่ ๗๐ รัชกาลที่ ๗๑ รัชกาลที่ ๗๒ รัชกาลที่ ๗๓ รัชกาลที่ ๗๔ รัชกาลที่ ๗๕ รัชกาลที่ ๗๖ รัชกาลที่ ๗๗ รัชกาลที่ ๗๘ รัชกาลที่ ๗๙ รัชกาลที่ ๘๐ รัชกาลที่ ๘๑ รัชกาลที่ ๘๒ รัชกาลที่ ๘๓ รัชกาลที่ ๘๔ รัชกาลที่ ๘๕ รัชกาลที่ ๘๖ รัชกาลที่ ๘๗ รัชกาลที่ ๘๘ รัชกาลที่ ๘๙ รัชกาลที่ ๙๐ รัชกาลที่ ๙๑ รัชกาลที่ ๙๒ รัชกาลที่ ๙๓ รัชกาลที่ ๙๔ รัชกาลที่ ๙๕ รัชกาลที่ ๙๖ รัชกาลที่ ๙๗ รัชกาลที่ ๙๘ รัชกาลที่ ๙๙ รัชกาลที่ ๑๐๐

ขณะที่รับราชการอยู่นั้น ขุนประมวญราชทวีปย์ ได้ล้มเจ็บลงด้วยโรคเส้นโลหิตฝอยในสมองแตก ต่อมาเมื่อรักษาหายแล้วเห็นว่าไม่สามารถจะปฏิบัติราชการเหมือนเดิมได้ จึงลาออกจากราชการเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2486

เมื่อออกจากราชการแล้ว สุขภาพของขุนประมวญราชทวีปย์ก็ดีขึ้นเป็นลำดับ แม้จะอยู่ในวัยชราก็สามารถไปไหนมาไหนได้โดยคล่องแคล่ว ไม่มีอาการหลงลืมเช่นคนชราโดยมาก เมื่อประมาณเดือนมีนาคม 2511 ท่านได้ล้มป่วยอีกครั้งด้วยโรคไต และก็ได้รักษาจนหายดีแล้ว ต่อมาเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2511 ท่านรู้สึกอ่อนเพลียคล้ายจะเป็นลม จึงนอนพักผ่อนจนค่อยยังชั่ว ในวันเสาร์ที่ 17 ท่านก็ยังพูดคุยกับลูกหลานตามปกติจนถึงเวลาอนงค์เข้านอนด้วยอาการปกติ และหลับไปจนกระทั่งรุ่งเช้าจึงมีผู้พบว่าได้สิ้นลมเสียแล้วอย่างสงบ รวมอายุได้ 78 ปี 4 เดือน

ตลอดเวลาที่ขุนประมวญราชทวีปย์ยังมีชีวิตอยู่นั้น ได้ก่อรูปแต่ความดี ซื่อตรง รักความสัตย์ เมตตาสงสารผู้ที่ได้รับความทุกข์ และช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากอยู่เสมอ ทางด้านการบุญการกุศลก็ได้ประกอบตามสมควร กวาทที่ท่านต้องจากไปอย่างกะทันหันโดยไม่มีผู้ใดคาดคิด และลูกหลานก็ไม่ได้มีโอกาสได้รักษาพยาบาลตอบแทนพระคุณเลย ย่อมยังความเศร้าสลดแก่บรรดาลูกหลานและผู้ใกล้ชิดอย่างสุดซึ้ง

ด้วยอำนาจแห่งกุศลบุญราศีทั้งหลายและผลกรรมดีที่ท่านได้ประกอบตลอดมา พร้อมด้วยคุณคุณทานที่ลูกหลานได้ตั้งใจบำเพ็ญให้แก่ท่านจึงเป็นผลลดบันดาลให้วิญญาณของท่านจงไปสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพเทอญ.

สารบัญ

พระบรมราชานุญาตสำนวนแสดงคุณานุกูล

	หน้า
พระราชนิพนธ์คำนำ	ก
แสดงคุณานุกูล	๑
พระพุทธคุณ	๒
พระธรรมคุณ	๓
พระสังฆคุณ	๑๐
คุณของบูรพการี	๑๔
คุณของบูรพการีส่วนตัว	๑๘
คุณของผู้ปกครอง	๒๐
ความรักชาติ	๒๒
สยามานุสสติ	๒๖
อำนาจพร	๒๓

ประมวลพระราชนิพนธ์บางเรื่อง

การเสด็จจากพระนคร	๒๕
กิจการของแบงก์ย่อย	๓๔
ผ้าซากหรือซาซาก	๔๐
ระวิงฝัฟนั้น	๔๓

สุภาษิตพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖

ความดี	๔๕
ความชั่ว	๕๐
ประมาท	๕๕
ทุกข์	๕๖

คำนำ

*อนุศาสน์นิยน์ เป็นข้อความที่ข้าพเจ้าได้กล่าว เมื่อวันวิสาขบูชา ณ ค่ายหลวง ทาดเจ้าตำราญ, แขวงเพชรบุรี, ณ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๓, มีผู้ฟังคือข้าราชการในพระราชสำนัก, ทหารบกทหารเรือ, และข้าราชการหัวเมือง ผู้ที่ได้มาอยู่ประจำรักษาน้ำที่อยู่. เมื่อผู้ฟังเป็นคนหลายจำพวกเช่นนี้ ถ้อยคำที่ข้าพเจ้าใช้จึงจำเป็นต้องให้เป็นคำที่จะพอเข้าใจง่าย สำหรับ ผู้ที่มีได้เคยอุปสมบท หรือ เคย ศึกษาทางธรรมะวินัย. ในเวลาที่กล่าวอนุศาสน์นี้ ข้าพเจ้าได้พูดปากเปล่า, นอกจากตอนที่แสดงพระพุทธรูปคุณ ธรรมะคุณ สังฆะคุณ ซึ่งอธิบายตามบทที่สวดมนตร์นั้น, ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความเท่าที่เห็นว่าพอควรแก่บริษัทในเวลานั้นจากหนังสือ “ธรรมะวิภาค-บริจเฉทที่ ๒” ของสมเด็จพระมหาสมณะ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. ส่วนข้อความที่ว่าปากเปล่านั้น ข้าพเจ้าได้ ให้จดชวเลขไว้.

ครั้นเมื่อมาตรวจข้อความตามที่ได้จดไว้แล้ว จึงมา รู้สึกขึ้นว่า ถ้าได้พิมพ์อนุศาสน์นัยน์ขึ้นไว้แล้ว, อย่างน้อยก็พอจะได้เป็นที่ระลึกแก่ผู้ที่ได้ไปประชุมกระทำวิสาขบูชาด้วยกันที่ทาดเจ้าตำราญเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ แต่นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังมีความหวังอยู่ด้วยว่า บางทีจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มิหน้าที่ส่งสอนคนในปกครองของตน ให้รู้จักคุณพระรัตนไตรย, คุณบุรพการี, คุณพระมหากรุณาธิคุณ, และความรักชาติ, และผู้ที่ต้องส่งสอนเช่นนั้น ด้วยถ้อยคำสำนวนอย่างคนธรรมดาพูด, เช่น ครูสอนนักเรียน, หรือนายทหารสอนพลในบังคับบัญชา เป็นต้น.

* พิมพ์ตามฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๓

ด้วยความปรารถนาเช่นนั้น ข้าพเจ้าจึงได้ตรวจแก้ไขข้อความให้เรียบร้อย พอไม่ให้ความเคอะหรือประโยคประธานขัดข้อง, แต่ส่วนโวหารได้คงไว้ตามเดิมอย่างเช่นเมื่อพูดปากเปล่า เพื่อให้ผู้อ่านได้หยั่งเห็นความมุ่งหมายและความรู้สึกจริงใจของข้าพเจ้า. อีกทั้งแก้ไขข้อความเพื่อให้ใช้เป็นอนุศาสนีย์สำหรับปรกติกาลได้ด้วย ไม่ใช่สำหรับฉันทวิภาวะโดยจำเพาะ

อนุศาสนีย์นี้ ข้าพเจ้าเองก็รู้สึกว่ามันช่างยาวอยู่, เพราะฉะนั้นถ้าผู้ใดจะนำไปใช้สำหรับสั่งสอนทหาร, เสือป่า, หรือนักเรียน เห็นว่าสอนรวดเดียวจบจะยาวเกินไป ก็ควรแบ่งสอนเป็นตอน ๆ, ทั้งถ้าแม่เมื่อสังเกตเห็นว่าผู้ฟังยังไม่เข้าใจในตอนใดแจ่มแจ้ง ก็ควรผู้สอนจะย้อนทวนและใช้โวหารของตนเองอธิบายเพิ่มเติมขึ้นอีกในตอนนั้น ๆ, อรรถมาผู้ที่แสดงอนุศาสนีย์นี้ต้องคำนึงถึงบริษัทของตนเป็นที่ตั้ง, และต้องใช้ถ้อยคำล้วนจนและโวหารให้เหมาะแก่บริษัท, แต่ผู้แต่งอนุศาสนีย์เป็นหนังสือเช่นที่ข้าพเจ้าแต่งนี้ จำจะต้องแต่งเป็นกลาง ๆ ไว้, เพื่อให้พอแก่เป็นเครื่องชันทนทางสำหรับผู้ปกครองบริษัทอีกต่อหนึ่ง. ขอท่านผู้บังคับบัญชาทหารและผู้เป็นครูกุศลบุตร จงใช้อนุศาสนีย์นี้ตามทางที่เหมาะสมที่สุดสำหรับบริษัทที่ท่านปกครองนั้นเถิด. ถ้าหนังสือนี้ได้เป็นเครื่องมือช่วยผู้มีหน้าที่สั่งสอนผู้อื่นเพื่อใช้ในการสั่งสอนอบรมผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือเป็นศิษย์ฉันนั้นไซ้ร ก็จะมีว่าเป็นที่เบิกบานใจของข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง.

อนึ่ง ตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว, ความมุ่งหมายของข้าพเจ้ามีอยู่เป็นที่ตั้ง คือจะแต่งอนุศาสนีย์สำหรับผู้ที่ยังมีได้เคยอุปสมบท หรือศึกษาพระธรรมวินัย, เพราะฉะนั้นในการคัดเอาคำอธิบายพุทธะคุณ อธรรมะคุณ สังฆะคุณ มาจากพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณะ ข้าพเจ้าจึงได้เลือกหยิบเอาแต่จำเพาะที่คาดคะเนว่า ผู้อ่านของข้าพเจ้า จะพอเข้าใจได้, และตัดข้อความที่เห็นว่าจะลึกลงเกินไป เช่น คำอธิบายในเรื่องธาตุ (หรือ

ที่มีมา) แห่งศัพท์ต่างๆ เป็นต้น. หนังสือ "ธรรมะวิภาคปริจเฉทที่ ๒" เป็นหลักสูตรนิกัธรรมชั้นมัชฌิมะ, แต่ก่อนศาสน์ที่ข้าพเจ้าแต่งนี้ ไม่ใช่สำหรับแม่ชั้นนวกะ, เป็นของสำหรับคนธรรมดาโดยแท้; เพราะฉะนั้นในการที่ข้าพเจ้าได้เลือกหยิบเอาข้อความมาโดยไม่บริบูรณ์ตามที่ทรงพระนิพนธ์ไว้ นั้น ข้าพเจ้าจึงจำต้องขอประทานพระเมตตาโปรดประทานอภัยแก่ข้าพเจ้า.

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าได้เคยสังเกตมามากแล้ว ว่าผู้ที่มีได้เคยศึกษาทางธรรมะวินัยมักจะรู้สึกความลำบากในการอ่าน คำภาษามคธที่เขียนด้วยอักษรไทย, เช่น "สัจจาทิ" มักจะอ่านกันเสียว่า "สวา—ชาติ" เพราะเห็นว่าตัว "ก" การันต์เสียแล้วคงจะไม่ออกสำเนียง, หรือ "โลกัสส" มักอ่านว่า "โลกิต," เพราะ "ส" ตัว ๑ การันต์เสียแล้ว และอีกตัวหนึ่งก็ไม่มีวิัญชนิ, ดังนั้น เป็นต้น, เพื่อป้องกันกรอ่านภาษามคธออกสำเนียงผิดเช่นนั้น, ในอนุศาสน์นี้ข้าพเจ้าจึงได้เขียนภาษามคธโดยวิธีที่จะบังคับให้ผู้อ่านซึ่งเคยอ่านหนังสือแต่ตามแบบเขียนภาษาไทยออกสำเนียงให้ถูกมากที่สุดที่จะพึงเป็นไปได้. ด้วยความมุ่งหมายเช่นนั้น ข้าพเจ้าเขียน "ภควา" ว่า "ภะคะวา" เขียน "วิชชาจรณสัมบันโน" ว่า "วิชชาจรณะสัมบันโน" ดังนั้นเป็นตัวอย่าง การที่เขียนเช่นนั้นข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าเป็นการอุตตะวิผิดแบบแผน, แต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะให้ผู้อ่านที่ไม่เคยเรียนธรรมะวินัยอ่านออกสำเนียงให้ถูกหรือใกล้เคียงถูก ดีกว่าที่จะให้คงอ่านผิดๆ เชงๆ ไป, ข้าพเจ้าจึงจำต้องขออภัยแก่ท่านผู้เป็นผู้รอบรู้ในทางภาษามคธด้วย.

ราม ป. ร.

หาดเจ้าสำราญ, เพชรบุรี

วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

แสดงคุณานคุณ

นมัตถุ สุกะตัสสะ

บัดนี้จะได้กล่าวข้อความเพื่อชักชวนท่านทั้งหลายให้รำลึกถึงคุณวิเศษต่างๆ ที่บันดาลให้เราทั้งหลายมาตั้งอยู่ได้โดยสวัสดิภาพ, เป็นคนละ, เป็นชาติอันผดุง. คุณวิเศษที่จะได้แสดงต่อไปนี้ มีอาทิคือคุณขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย. เราทั้งหลายได้มาประชุมพร้อมกันเพื่อกระทำสักการะตามสมควร, แสดงความเคารพในพระองค์ผู้ทรงกระทำประโยชน์ให้แก่เราทั้งหลายเป็นอันมาก, เพราะเหตุว่าถ้ามิได้มีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาสู่โลกนี้แล้ว, เราทั้งหลายถึงแม้จะได้เกิดมาเป็นมนุษย์ก็คงแทบจะไม่ติดกับสัตว์เดียรัจฉาน. มนุษย์เราก็มีกำเนิด, มีความแก่คร่ำครว, มีโรคภัยเบียดเบียน, และในที่สุดก็มีความตาย ไม่ติดกับเดียรัจฉาน. มนุษย์ที่ติดกับเดียรัจฉานก็ตรงที่เราไม่ จิต, หรือเรียกตามภาษาสมัยใหม่ว่ามี "สมอง," คือเครื่องบันดาลให้เรารู้จักสิ่งที่ดีและชั่ว, รู้สึกได้ว่าสิ่งใดประพฤติแล้วจะให้ผลดี และสิ่งใดประพฤติแล้วจะให้ผลร้าย. พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้เรารู้จักบุญและบาป, และทรงชี้หนทางอันงามให้เราดำเนิน, ข้อนี้เป็นข้อสำคัญ จึงต้องนับว่าพระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณแก่เราทั้งหลายหาที่สุดมิได้.

การที่เรามาประชุมกันกระทำสักการะแด่พระพุทธเจ้า ก็เพื่อแสดงว่าเรามีใช้สัตว์เดียรัจฉาน. เมื่อผู้ใดได้กระทำดีมีบุญคุณ เราก็รู้จักคุณของผู้นั้น, เรียกว่าเป็นผู้กะตัญญู, และเมื่อเราพยายามที่จะทดแทนคุณนั้นจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้กะตะเวทิต. ส่วนพระพุทธเจ้าเราจะตอบ

แทนบุญคุณของพระองค์ท่านโดยทำการงานรับใช้ท่านก็ไม่ได้แล้ว, จึงต้องแทนพระคุณ โดยจัดหาดอกไม้ธูปเทียน มากกระทำสักการะ ตามสมควร, และเปล่งอุทานสรรเสริญคุณพระรัตนไตรย.

ท่านทั้งหลายได้เคยสดจนมัสการ พระพุทธะคุณ, พระธรรมะคุณ, พระสังฆะคุณมาแล้วทั้งภาษามคธและคำกาพย์ภาษาไทย, แต่คงมีบางคนที่ไม่ได้สนใจหรือเข้าใจโดยละเอียด, จึงจะขอบรรยายคุณแห่งพระไตรรัตน์ โดยย่อพอเป็นเครื่องประดับปัญญาของท่านทั้งหลายดังต่อไปนี้.

พระพุทธะคุณ

“อิติปิโส ภะคะวา” แม้เพราะอย่างนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้า, “อะระหัง” เป็นพระอรหันต์. “สัมมาสัมพุทธโ” ผู้ตรัสรู้ชอบเอง, “วิชชาจรณะสัมบูรณ์” ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ, “สุคะโต” ผู้เสด็จไปดีแล้ว, “โลกะวิทู” ผู้รู้แจ้งโลก, “อนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ” เป็นสารถีแห่งบุรุษ พึงฝึกได้ไม่มีผู้อื่นยิ่งไปกว่า, “สัตถา เทวะมนุสสานิ” เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย, “พุทธโ” เป็นผู้ตื่นแล้วเป็นผู้เบิกบานแล้ว, “ภะคะวา” เป็นผู้มีโชค.

สมเด็จพระมหาสมณะได้ทรงอธิบายไว้ ดังต่อไปนี้.

“พระคุณ ๘ บทนี้ ดูเหมือนท่านเลือกตั้งไว้ เพื่อตริตรองหาความเข้าใจเขาเอง, เป็นพุทธานุสสติ, จักแสดงพอเป็นตัวอย่าง.”

ต่อไปนี้จึงทรงอธิบายรายบทเป็นลำดับทั้ง ๘ บท.

๑. “อะระหัง” ท่านพิจารณาตามพยัญชนะแก้ไว้ต่างๆ, อย่าง ๑ แปลว่าผู้เว้นไกล, เป็นผู้หักกัจจรั, อีกอย่าง ๑ แปลว่าเป็นผู้ควร, อีกอย่าง ๑ แปลว่าเป็นผู้ ไม่มีข้อด้อย. ข้อว่าเป็นผู้เว้นไกลนั้น อธิบายว่าเป็นผู้เว้นไกลจากกิเลสและบาปกรรม, กล่าวคือเป็นผู้บริสุทธิ์. ข้อว่าเป็นผู้หัก

กัจจกัณฐ์ อธิบายว่าเป็นผู้หักงำแห่งสังสารจักร์ได้แก่วิชา, ตัณหา, อุปาทาน, กรรม. ข้อว่าเป็นผู้ควรรู้ อธิบายว่า เป็นผู้ควรแนะนำสั่งสอนเขา, เป็นผู้ควรรับความเคารพนับถือของเขาเป็นอาทิ. ข้อว่าเป็นผู้ไม่มีข้อด้อย อธิบายว่า ไม่ได้ทำความเสียหายอันจะพึงสอนเพื่อมิให้ผู้อื่นรู้. อนึ่ง บทนี้ใช้เป็นคุณของพระสาวกด้วย, แต่มีบทอื่นเข้าประกอบ หมายความว่า, สำหรับพระศาสดา ใช้ว่า "อะระหัง สัมมาสัมพุทธโ" พระอรหันต์ผู้ตรัสรู้ชอบเอง, สำหรับพระสาวกใช้ว่า "อะระหัง ชีนาสะโว" พระอรหันต์ผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว.

๒. "สัมมาสัมพุทธโ" หมายความว่า เป็นต้นเดิมแห่งพระพุทธศาสนา.

๓. "วิชชาจรณะสัมบูรณ์" หมายความว่า เป็นผู้ได้บรรลุวิชาด้วย, เป็นผู้เรารู้จักทางบัลลิวิชาณันด้วย โดยใจความก็เหมือนบทว่า "สัมมาสัมพุทธโ." ฝ่ายพระสาวกเป็นแต่ผู้ได้บัลลิวิชา, แต่มิใช่ผู้เรารู้จักทางเครื่องบัลลิวิชาณัน, เป็นแต่ได้รู้จากพระศาสดาอีกต่อ ๑.

ในที่นี้ขอแทรกคำอธิบายเพื่อทำให้เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น โดยเปรียบเทียบกับทางโลกบ้าง. พวกผู้เป็นอาจารย์ในทางวิทยาศาสตร์บางคนก็ได้รับความนับถือสูง, บางคนก็ได้รับความนับถือแต่พอ ๆ. ผู้ที่ได้รับความนับถือสูงคือเป็นผู้ที่ไว้ริเริ่ม (อินเวนต์) สิ่งใดสิ่ง ๑ ชั้น, หรือเป็นผู้แรกค้นพบสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งยังมีผู้มิได้ค้นพบ (ดิสคเวอรั) ส่วนผู้ที่ได้รับความรู้จากผู้ไว้ริเริ่มหรือแรกพบนับว่าไม่ประเสริฐเท่าผู้ที่เป็นตัวผู้ไว้ริเริ่มอยู่นั่นเอง. ดังนั้น พระพุทธเจ้าของเราได้ทรงเป็นผู้พบสิ่งสำคัญอย่างที่สุดในโลก, คือความจริง อันช่วยมนุษย์ให้รอดจากสังสารทุกข์ได้, และความจริงอันนั้นยังไม่เคยมีผู้ใดพบก่อนพระองค์เลย, เราจึงสรรเสริญพระองค์ด้วยคำว่า "สัมมาสัมพุทธโ วิชชาจรณะสัมบูรณ์" ดังนี้.

๔. “สุคะโต” มีอธิบายว่า ประพฤติพระองค์รอดไปได้ไม่ต้องถอยหลัง. เสด็จไปในที่ใดยังประโยชน์ให้สำเร็จแก่มหาชนในที่นั้น. เสด็จมายังโลกนี้, ประดิษฐานพระพุทธศาสนาไว้เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน, แล้วจึงเข้าปรินิพพาน.

๕. “โลกะวิทู” พรรณนาให้เข้ากับโลกสามว่า ทรงรู้จักถิ่นฐานบ้านเมืองปฐุไปรุ่ง, ทรงรู้จักอัธยาศัยของคนต่างถิ่นต่างชั้น, ทรงรู้จักหยิ่งเห็นเหตุอันปฐุแต่งคนเหล่านั้น พร้อมทั้งถิ่นฐานให้ยิงหรือหย่อนอย่างไร. อธิบายอีกอย่าง ๑ ว่า ทรงหยั่งรู้ความเป็นไปของคนทุกชั้นว่าเป็นอย่างไร, เนื่องด้วยสุกัทธิ, ด้วยความเจริญหรือความเสื่อมกัทธิ, ตกอยู่ในคติความเปลี่ยนแปลงอย่างไร, จนทายตื่นทายหลงทายอยากในอิสารมณ, คือความพึงใจ, และทายตกลใจกลัวต่ออิสารมณ, คือความไม่พึงใจ, เป็นทางนำพระองค์ให้เสด็จไปได้.

๖. “ปริสัทัมมะสวระถิ” อธิบายว่า ครั้งโบราณพวกกษัตริย์ชอบเล่นม้า, เพราะม้าเป็นพาหนะที่ใช้ในสงครามถึงสองหมวดแห่งกองทัพ, คือใช้ให้ทหารขี่ จัดเป็นอัสตานิก, หมวดม้า, ใช้เทียมรถจัดเป็นรถานิก, หมวดรถ. ความเป็นสวระถิฝึกม้าขับรถ ย่อมนิยมกันว่าดี, ในการชันรถรบกัน การชำนะหรือแพ้, นอกจากตัวผู้รบ, เนื่องด้วยสวระถิ, จึงต้องให้คนสำคัญ ดังจะเห็นได้ในเรื่องต่างๆ, เช่นพระมาตะดีเป็นสวระถิของพระอินทร์, และที่ชาวกุมารตัวโปรดเป็นสวระถิของพระเจ้าพรหมทัต เป็นต้น. ด้วยเหตุนี้แลจึงใช้ศัพท์ว่าสวระถิในบทนี้ เพื่อแสดงความเป็นผู้ฝึกคน, เป็นคู่กับผู้ฝึกม้าขับรถ. ศัพท์ว่า “ปริสัทัมโม” บุรุษพึงฝึกได้นั้น, หมายถึงคนมีนิสัยที่อาจฝึกให้ดีได้, และตั้งใจจะเข้าใจพระธรรมเทศนา, แม้ฟังด้วยตั้งใจจะจับเอาข้อบกพร่องชั้นยกโทษเช่นเดียวรัยก็ตามที่, ฝ่ายคนโง่ทึบเทียบด้วยคนป่าตอย ไม่สามารถจะฝึกได้ และคนผู้ไม่ตั้งใจฟังพระธรรมเทศนาเพื่อหาความเข้าใจ, ชื่อว่า “ปริสัทัมโม,” บุรุษที่ฝึก

ไม่ได้, แม้พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอาฆัง. ส่วนคุณศัพท์ “อะนุตตะโร” แปลตีความว่าเป็นเยี่ยม, หมายความว่า ทรงฝึกดีกว่าสาวกฝึกมา, ด้วยไม่ได้ใช้อาญาหักหาญ และรู้จักใช้อุบายให้เหมาะแก่บุคคล, และคนที่ทรงฝึกแล้วย่อมดียิ่งกว่ามาที่ฝึกแล้ว.

๗. “สัตถา เทวะมนุสสานิ” ตามพยัญชนะดังจะเชิดชูว่าเป็นครูของบุคคลทั้งชั้นสูงชั้นต่ำ, ตามอรรถน่าน่าจะพรรณนาถึงคุณสมบัติสมควรเป็นครู และได้ทรงทำกรณียะของครู จึงได้ผลอย่างนั้น.

๘. “พุทโธ” ที่ว่าเป็นผู้ตื่น, มีอธิบายว่า เป็นผู้ที่ไม่หลงมกมายที่เปรียบด้วยนอนหลับ, เป็นกาลัญญู, รู้จักกาลสมัย, รู้จักฐานะแล่อฐานะ. ที่ว่าเป็นผู้เบิกบานแล้ว มีอธิบายว่า เป็นผู้ทรงพระคุณเต็มที และได้ทรงทำพุทธกิจสำเร็จแล้ว.

๙. “กะคะวา” มักจะแปลกันเป็นอย่างทับศัพท์ว่า “พระผู้มีพระภาค,” ซึ่งอันที่จริงก็ยังไม่ทำให้กระจ่างขึ้นเลย. ที่แปลทับศัพท์ไว้เช่นนี้ก็เพราะว่าเป็นศัพท์ที่แปลยาก. ในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณะได้ทรงไว้ว่า “ดูเหมือนพระคันถะรจนาคารย ไม่แน่ใจว่าออกจากศัพท์อะไร, ท่านพิจารณาแก้ไว้ต่างๆ.” ต่อขึ้นจึงทรงอธิบายถึงเรื่องฮาด (ที่มา) แห่งศัพท์ ซึ่งทำให้เกิดมีคำแปลต่างๆ อย่าง ๑ ท่านอธิบายว่า มีส่วนแห่งธรรม, มีคุณะสมบัติ อีกอย่าง ๑ แปลว่า มีอาการน่าคบ, อธิบายว่า ทรงนำผู้เข้าไปคบให้ได้ประโยชน์ตามสมควร. อีกอย่าง ๑ แปลว่า เป็นผู้หักคือกำจัดกิเลสและบาปกรรมทั้งปวง นี้เก็บเอามาแต่โดยย่อเท่านั้น.

สมเด็จพระมหาสมณะทรงชี้แจงไว้ว่า ได้ทรงค้นหาคำความเข้าขบถันมานานแล้ว, ได้ทรงพบในพราหมณะสมัยเป็นคำเรียกฤษีทั่วไปก็ได้, เรียกเทวดาบ้างก็ได้. เนื่องในชั้นข้อชี้แจงเพิ่มเติมว่า ในหนังสือเนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์, เขาใช้ศัพท์ “กะคะวัต” หรือ “กะคะวา” สำหรับเรียก

พระเป็นเจ้าของเขา, มีพระอิศวร และพระนารายณ์เป็นต้น, เช่นหนังสือชื่อ “กะคะวัตปุราณะ” เป็นหนังสือแสดงเรื่องพระกฤษณะ และหนังสือ “กะคะวัตคีตา” เป็นหนังสือรวมบทสรรเสริญพระนารายณ์, ส่วนศัพท์ “กะคะวะตี” เป็นศัพท์เรียกพระมเหสีของพระนารายณ์, ซึ่งมาจากธาตุเดียวกับ “ภควัต” หรือ “ภควา” นั้นเอง.

ส่วนในพระพุทธศาสนา คำว่า “กะคะวา” ใช้เป็นบทเรียกพระศาสดาและพระพุทธเจ้าทั้งหลายอื่นเท่านั้น, ไม่ใช่เรียกพระสาวก.

สมเด็จพระมหาสมณะทรงลงพระมติไว้ว่า “กะคะวา” ออกจากศัพท์ “กะคะ,” อันดำริ่มาจากธาตุ “ภช” ที่แปลว่าแจกว้าแบ่ง, มีคู่เทียบว่า “โสภักย” (เคราะห์ดี) กับ “โทภักย” (เคราะห์ร้าย) ใช้ตามลำพังศัพท์เป็นข้างดี, แปลว่ามีโชค โดยนัยนี้แปลว่าผู้มีโชค, ว่าผู้มีเคราะห์ดี, อธิบายว่า ครั้นยังไม่ได้ออกทรงผนวชก็ได้รับทุนบำรุงมาเป็นอย่างดี, ตั้งแต่ทรงพระเยาว์จนทรงพระเจริญ, ออกทรงผนวชแล้วทรงแสวงหาทางตรัสรู้ได้ถึง ๖ ปี, น่ากลัวไม่ดำริ่ก็มาดำริ่เข้าได้, แต่นั้นมาทรงประกาศพระศาสนา, สามารถยังผู้อื่นให้ปลื้มธรรมพิเศษเป็นพระสงฆ์ขึ้นได้, และอาจยังเวไนย (คือผู้ที่ถือตาม) นอกจากนั้นให้ได้ศรัทธาเลื่อมใสยอมนับถือ, ประดิษฐานพระพุทธศาสนาขึ้นไว้, จัดว่าเป็นผู้มีโชคมีเคราะห์ดีทุกคราวมา. ในเวลาสอนพระศาสนาปรากฏว่าพวกเดียวิสัย (คนต่างศาสนา) คิดร้ายแต่ก็ไม่อาจทำ, สอนโจรและยักษ์ (คนป่า) ผู้ร้ายกาจก็ไม่ถูกทำร้าย, และไม่ถูกผู้ครองนครที่เสด็จไปสอนศาสนาระแวงว่าเป็นผีบุญ และกำจัดเสีย, จัดว่าเป็นผู้มีโชคดีเคราะห์ดีเหมือนกัน.

อนึ่งสมเด็จพระมหาสมณะทรงไว้ว่า พระพุทธเจ้าของเรา “ควรจะเรียกว่าพระผู้มีพระภัก, แต่เรียกว่าพระผู้มีพระภาค, ขวอยจะเห็นใกล้ต่อเสียงว่าพระพักตร์ซึ่งแปลว่าหน้า, เกรงจะนำความเข้าใจไป

กระมัง, จึงเรียกตามที่ท่านสันนิษฐานไว้โดยประการหนึ่ง," ดังนี้.

เมื่อได้อธิบายบทสรวเสริญพระพุทธเจ้า, หรือที่เรียกว่า รัตนะ
ที่ ๑ ของเราแล้วฉนี้, ก็จะได้อธิบายคุณแห่งพระธรรม อันนับว่าเป็นรัตนะ
ที่ ๒ ของเราต่อไป.

พระธรรมะคุณ

"สัจจกขาโต ภะคะวะตา อัมโม" พระธรรมอันพระผู้มีพระ
ภาคเจ้าตรัสแล้ว "สันตฺถิสฺสึโก" อันผู้ได้บัลลังก์พึงเห็นเอง, "อะกาลิ
โก" ไม่ประกอบด้วยกาล, "เอหิภัสสึโก" ควรเรียกให้มาดู "โอบะนะ
ยิโก" ควรน้อมเข้ามา "ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ" อันวิญญูพึงรู้
จำเพาะตน.

สมเด็จพระมหาสมณะได้ทรงอธิบายรายบทไว้ดังต่อไปนี้.

๑. "สัจจกขาโต" หมายความว่า ท่านพรรณนาว่า, ได้ใน
สองสัทธรรมคือ ปริยัติและปฏิบัติ. ปริยัติ (ธรรมอันจะพึงเรียนรู้อย่าง
นั้น) ได้ชื่ออย่างนั้น เพราะเป็นคำที่ตรัสไม่วิปริต, คือตรัสได้จริง, เพราะแสดง
ข้อปฏิบัติโดยลำดับกัน ที่ท่านเรียกว่าโพธิญาณในเบื้องต้น ท่ามกลาง และ
ที่สุด, และเพราะประกาศพรหมจรรย์ มีทั้งอรรถทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์
บริบูรณ์สิ้นเชิง. ปฏิบัติ (ความเข้าใจแจ่มแจ้ง) ได้ชื่ออย่างนั้น
"เพราะปฏิบัติ (ความประพฤติ) กับพระนิพพานย่อมสมควรแก่กันและ
กัน"

ตั้งแต่บทว่า "สันตฺถิสฺสึโก" เป็นต้นไป คำแสดงคุณได้ในปฏิเว
ชอย่างเดียว.

๒. "สันตฺถิสฺสึโก" หมายความว่า ผู้ใดได้บัลลังก์ ผู้นั้นย่อมเห็น
เห็นเอง รู้เอง, ไม่ต้องเชื่อคำผู้อื่น.

๓. “อะกาลิโก” หมายความว่าให้ผลในลำดับแห่งกาลบัลลูนั่นเอง, ไม่เหมือนผลไม้อันให้ผลแต่จำเพาะตามฤดูเท่านั้น.

๔. “เอทิบัลลิก” หมายความว่า เป็นคุณอัศจรรย์ ๓ ของประหลาด ที่ควรบำาร้องกันมาตุมาชม.

๕. “โอบะนะยิโก” หมายความว่า ควรน้อมเข้ามาไว้ในใจของตน, หรือควรน้อมใจเข้าไปหา.

๖. “ปัจจัตต เวทิตัพโพ วิญญูหิ” หมายความว่า ผู้ใดได้บัลลูนั่นพึงรู้แจ้งจำเพาะตน, อันผู้อื่นไม่พลอยมาตามรู้ตามเห็นด้วยได้.

พระมะติของสมเด็จพระมหาสมณะว่า พระธรรมในทีนี้ดูเหมือนท่านผู้แสดงไม่ได้หมายจะแยกโดยวิภาค, กล่าวรวมปนกันไป; แต่เมื่อจะกล่าวแยก บทว่า “สัจจกขาโต” น่าจะได้ในปริยัติอย่างเดียว, และได้ชื่ออย่างนั้น เพราะตรัสอิงเหตุ, และเพราะตรัสแต่พอดีเป็นกลางๆ ไม่หย่อนไม่ตึงด้วยก็ได้. ข้อว่าได้ในปฏิเวธนั้น ความอธิบายอยู่ข้างมัจ, แม้พรรณนามากไปอย่างไร ก็ไม่พ้นมัจ; และคำแปลว่า “ปฏิปทาภิพระนิพพานสมควรแก่กันและกัน” นั้น, ปฏิปทาภิได้แก่ปฏิบัติมันเอง; แก้ไปทางปฏิบัติก่อนนั้นและจึงจะกระจำง, เพราะปฏิบัติมันเข้าในบทนี้ก็ได้, เพราะเป็นมัชฌิมาปฏิปทา (ปฏิบัติเป็นกลาง) และอนุบุพพะปฏิปทา (ปฏิบัติเป็นลำดับต่อมาเสมอ); เมื่อปฏิบัติดีแล้ว ผลแห่งปฏิบัติจึงจักปรากฏว่าดีตามกัน.

บทว่า “สันทิฏฐิโก” อาจได้ในธรรมอื่นจากปฏิเวธด้วยก็ได้, เพราะปริยัติก็ต้องการความเข้าใจที่ได้แก่เห็นเอง, ปฏิบัติก็ต้องการความรู้จักทางที่ได้แก่เห็นเอง, ในลำดับนั้นปฏิเวธจึงจะเกิดที่ทำให้เจ้าตัวรู้ว่าทำให้แจ้งแล้ว.

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง, ตามโองการสามัญ, ธรรมะใด ๆ ที่ได้ฟัง
 สดงอนกัฏ, หรือทางสติที่พยายามจะปฏิบัติอยู่นั้นกัฏ, เจ้าตัวต้องเข้าใจ
 แลเห็นเองว่าเป็นสติทางดีแล้ว, จึงจะเกิดความมั่นใจว่าเชื่อเช่นนั้นปฏิบัติ
 เช่นนั้นเป็นถูกแน่แล้ว; พุคตามภาษาสามัญว่า "ถึงบางอ้อ" ฉะนั้นแล.

บทว่า "อะกาลโก" ก็เหมือนกัน, เพราะผู้ฟังปริยัตย์ย่อมได้
 ประสาทะ (ความพอใจหรือจับใจ) และศรัทธาเป็นต้นในขณะฟังนั้นเอง
 ก็มี; ปฏิบัติย่อมเป็นที่นิยมในกาลทุกเมื่อ, ไม่เป็นในบางคราว, และได้
 อานิสงส์แห่งความปฏิบัติในทันทีก็มี.

บทว่า "เอหิมัสสิโก" เปรียบด้วยการศรัทธาด้วยมังสะจักษุ (คือ
 ดวงตา), น่าจะได้ในปริยัตต์ด้วย, เพราะปริยัตติ เป็นคนที่ควรจะชักชวน
 กันมาฟัง, และเพราะปฏิบัติเป็นคนที่ควรจะชวนให้ทำตาม เพื่อจะได้ชม
 ปฏิเวศด้วยน้ำใจ.

บทว่า "โอปะนะยโก" น่าจะได้ในปฏิบัติด้วย, เพราะแม้
 ปฏิบัติก็ควรน้อมเข้ามาด้วยทำตามหรือทำให้เกิดขึ้น.

บทว่า "บัจจัตต เวทิตัพโพ วิญญูหิ" ก็เหมือนกัน, เพราะการ
 ปฏิบัติอันจะให้ได้ผลดี ผู้ปฏิบัติต้องรู้จักทำให้สมควรแก่ฐานะของตน.

สมเด็จพระมหาสมณะทรงสรุปรวมความว่า เพราะอย่างนี้จึง
 ทรงพระดำริห์ว่าพระธรรมในที่นี้ ท่านผู้กล่าวไม่ได้หมายจะแยกโดยวิภาค,
 ก็กล่าวรวมกันไป. ไม่กล่าวถึงปฏิบัติธรรมบ้างเลย ไม่เป็นอุบายให้เกิด
 อุตสาหะ; เมื่อไม่ปฏิบัติปฏิเวศจักเกิดขึ้นไหน? ปริยัตอันแสดงเพื่อชักนำ
 ให้ปฏิบัติก็หาประโยชน์มิได้.

พระธรรมนี้และเป็นสิ่งซึ่งกล่าวตามโองการ สมัยใหม่นี้ว่าเป็น
 สิ่งซึ่งพระพุทธเจ้าของเราได้ทรงเริ่มประดิษฐ์ (อินเวนต์) ขึ้น, หรือได้ทรง
 ค้นพบ (ดิสคเวอ์), นับว่าเป็นของประเสริฐยิ่ง, จึงได้ชื่อว่าเป็นรัตนที่
 ๒ ของเราทั้งหลาย.

แต่ของที่ได้อัจฉริยะบุคคลประดิษฐ์ขึ้นไว้แล้ว ถ้าหากว่ามีผู้อื่นรับบำรุงต่อมา ก็จะเป็นอันต้องสูญเสื่อมไปในชั่วชีวิตของผู้เริ่มประดิษฐ์นั้นเอง ดังนั้นใด, พระธรรมของพระศาสดาของเราถ้ามิได้มีพระสงฆ์ทรงจำสืบต่อมาอีกแล้ว ก็จะได้ตัดลงมาเป็นมฤตกจนถึงชั่วเราทั้งหลายนั้น. พระสงฆ์จึงมีคุณควรสรรเสริญเป็นวันที่ ๓, และเราทั้งหลายจึงมาสวดสรรเสริญพระสังฆะคุณ ด้วยถ้อยคำ ดังจะได้อธิบายต่อไป.

พระสังฆะคุณ

“ภะคะวะโต ดาวะกะสังโฆ” พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า, “สุปะฏิบันโน” เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว, “อุชุปะฏิบันโน” เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว, “ญายะปะฏิบันโน” เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม, “สามีจิปะฏิบันโน” เป็นผู้ปฏิบัติสมควร; “ยะทิตฺ” นี้คือใคร? “จัตตารี ปุริสะยุดา นิ” คู่แห่งบุรุษสี่, “อัญฐะปุริสะปุคคะลา” บุรุษบุคคลแปด, “โธสะภะคะวะโตดาวะกะสังโฆ” นี้พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า; “อาหุเนยโย” เป็นผู้ควรรับของค่านับ, “ปาหุเนยโย” เป็นผู้ควรรับของต้อนรับ, “ทักขิเนยโย” เป็นผู้ควรรับของทำบุญ, “อัญญลิกะณิโย” เป็นผู้ควรทำอัญชลี (ประนมมือไหว้), “อะนุตตะโร ปุญญักเขตโต โลกัสสะ” เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

สมเด็จพระมหาสมณะทรงอธิบายว่า พระสงฆ์นี้หมายถึงสาวกพระสาวกผู้ ได้บัลลุกรรมพิเศษ. แล้วจึงทรงอธิบายรายบทต่อไปนี้.

๑. “สุปะฏิบันโน” หมายความว่าจริง, นอกจากที่ระบุไว้ใน ๓ บทเป็นลำดับต่อไป, ยังมีอีก เช่นปฏิบัติไปตามมัชฌิมาปฏิปทา ไม่

ห้อยหนัก ไม่ดึงเครียดนัก, ปฏิบัติไม่ถอยหลัง, ปฏิบัติกลมเกลียวกับพระศาสดา ไม่ปฏิบัติเป็นปฏิบัติกัน.

๒. “อุชุปะฏิบันโน” หมายความว่า ไม่ปฏิบัติดวงโลก, ไม่มีมายาสาไสวีย์, ประพฤติตรง ๆ ต่อพระศาสดาและเพื่อนสาวกด้วยกัน, ไม่อำพรางในใจ ไม่มีแง่อน.

๓. “ญายะปะฏิบันโน” ท่านสันนิษฐานว่า อย่างหนึ่งออกจากธาตุ “ญา” ที่แปลว่ารู้, จึงอธิบายว่าเป็นผู้ปฏิบัติปฏิบัติทาเครื่องรู้, คือปฏิบัติในทางอันจะให้เกิดความรู้; เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อธรรมที่ควรรู้, คือปฏิบัติเพื่อได้ความรู้ธรรม. อีกอย่างหนึ่งท่านแปลว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อออกไป, ที่อธิบายว่าเพื่อออกไปจากทุกข์, เพื่อออกไปจากภพ; แต่สันนิษฐานว่า ออกจากธาตุอะไร (คือศัพท์นั้นมาจากอะไร) หาทราบไม่. โดยมากศัพท์ “ญายะ” ได้มีแปลกันว่า “เป็นธรรม,” “ถูกต้อง,” “สมควร.” ศัพท์สันสกฤต “นัยยะ” มีแปลไว้หลายนัย; อย่างหนึ่งว่า “แบบแผน” หรือ “หลัก,” “วิธีดำเนินการให้ถูกต้องและสมควร,” ซึ่งสรุปรวมก็เป็นอันแปลได้ว่า “เป็นธรรม,” เพราะผู้ที่ประพฤติกฎต้องและสมควรแล้ว ก็ได้ชื่อว่าเป็นธรรม. โดยนัยนี้ “ญายะปะฏิบันโน” จึงแปลว่า “เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรม,” อธิบายว่า ปฏิบัติมุ่งธรรมเป็นใหญ่, ถือความถูกต้องเป็นประมาณ.

๔. “สามิจิปะฏิบันโน” หมายความว่า ปฏิบัติหน้านับถือ, สมควรได้สามิจิกรรม (ความเคารพอันควร).

“จิตตาริปุริสะยูกานิ” กับ “อัญฐะ ปุริสะปุคคะลา” เป็นบุคคลจำพวกเดียวกันนั่นเอง, กล่าวคือ :-

ผู้ที่ ๑ { พระผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติมรรค
พระผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติผล

คติ ๒	}	พระผู้ตั้งอยู่ในสะเกทาคามีมรรค
		พระผู้ตั้งอยู่ในสะเกทาคามีผล
คติ ๓	}	พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค
		พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผล
คติ ๔	}	พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค
		พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผล

เมื่อนับเป็นคู่ๆ ก็เป็น “จิตตาวี ปุริสะยุคานิ” ซึ่งแปลว่า “คู่แห่งบุรุษสี่;” ถ้านับเรียงองค์ก็เป็น “อฏฐะ ปุริสะปุคคะลา” ซึ่งแปลว่า “บุรุษบุคคลแปด.”

พระผู้ตั้งอยู่ในมรรคนั้น ท่านอธิบายว่าเป็นชั่วขณะมีกະจิตต์ (คือชั่วขณะเมื่อบำเพ็ญเพียรที่จะให้สำเร็จผล) เท่านั้น; พ้นจากขณะนั้นแล้วเป็นพระผู้ตั้งอยู่ในผล, มีชื่อเรียกตามลำดับว่า “พระโสตาบันน์,” “พระสะเกทาคามี,” “พระอนาคามี,” และ “พระอรหัตต์.”

การที่จะอธิบายต่อไปถึงพระอริยบุคคล หรือมรรค ผล ทั้ง ๔ แม้แต่โดยย่อๆ ก็จะเป็นการพื้นเผื่อมากในที่นี้, จึงขอระงับไว้และแสดงถึงสังฆะคุณต่อไป.

๕. “อาหุเนยโย” แปลว่า เป็นผู้ควรรับของค้ำับ, ของค้ำับที่เรียกว่า “อาหุณะ” นั้น ได้แก่เครื่องสักการะอันจะพึงนำมาให้ถึงสำนัก, เช่นเครื่องสักการะถวายอุปัชฌาย์อาจารย์ในคราวเข้าพรรษา, และผ้ารดน้ำให้ท่านผู้สงฆ์อายุในคราวสงกรานต์ เป็นต้นอย่าง.

๖. “ปาหุเนยโย” แปลว่า เป็นผู้ควรรับของต้อนรับ, ของต้อนรับที่เรียกว่า “ปาหุณะ” นั้น ได้แก่ของต้อนรับแขกอันจะพึงให้ต่อเมื่อมาถึงถิ่น, เช่น น้ำชา หรือแม้อาหารด้วย เป็นต้นอย่าง.

๗. “ทักขิเนยโย” แปลว่า เป็นผู้ควรรับของทำบุญ, ของ

ทำบุญที่เรียกว่า “ทักษิณา” นั้น ได้แก่ไทยธรรม วัตถุ, มีอาหารและผ้า เป็นต้น, อันจะพึงบริจาคในพระศาสนาโดยฐานะเป็นการทำบุญ.

๘. “อัญชลี กรณีโย” แปลว่าเป็นผู้ควรทำอัญชลี, อธิบายว่า ผู้ใดผู้หนึ่งจะนำเครื่องสักการะไปถวายท่านถึงสำนักของท่าน ท่านย่อมอาจยังความเลื่อมใสให้เกิด, ไม่ต้องเสียใจภายหลังว่า ไม่พอที่จะไปค้ำับผู้ ไม่สมควร; ท่านมาถึงถิ่นย่อมเป็นแขกที่น่าต้อนรับด้วยความยินดี, เพราะเป็นผู้มาดี ไม่ใช่ผู้มาร้าย; และผู้บริจาคทักษิณาเป็นการบุญ จะถวายแก่ท่าน ๆ ก็เป็นผู้ที่น่าสมควรให้จริง ๆ; ผู้ใดผู้หนึ่งจะยกมือไหว้ท่าน ท่านก็มีความดีพอจะไหว้ได้; ผู้ไหว้ไม่ต้องกระตาค.

๙. “อะนุตตะริ บุญญักเขตต์ โลกัสสะ” มีอธิบายว่าพระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์, ทักษิณาที่บริจาคแก่ท่านย่อมมีผลานิสงส์, คุณนามีดินดีและไถแล้ว, พืชที่หว่านที่ปลูกลงไปย่อมผลิดผลโพ้นุญ, จึงเป็นที่น่าเพ็ญบุญอย่างดี.

พระพุทธรูปคุณ, พระธรรมะคุณ, พระสังฆะคุณ ได้อธิบายมาแล้วโดยยืดยาว ก็เพราะเห็นว่าที่จริงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเราทั้งหลายผู้นับถือพระพุทธศาสนา. ผู้ใดที่นับตนว่าเป็นพุทธศาสนิกก็ควรจะต้องถึงพระไตรสรณาคม, ต้องรู้จักว่าอะไรเป็นรัตนะทั้งสามที่ตนนับถือ, และรัตนะทั้งสามนั้นมีคุณอย่างไรบ้าง. แต่ผู้สดสรวเสริญ พระพุทธรูปคุณ, ธรรมะคุณ, สังฆะคุณ อยู่โดยมาก ไม่ผู้จะมีผู้อธิบายลกว่าหมายความว่าอะไร, จึงสมควรจะมีคำอธิบายไว้บ้าง, พอเป็นข้อบารุงบุญญา และเฉลิมศรัทธาของผู้ที่ตั้งใจเคารพนับถือพระรัตนะไตรด้วยน้ำใสใจจริง.

อนึ่งคำอธิบายพระพุทธรูปคุณตามที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น เป็นข้อความอันอธิบายจำเพาะบทสรวเสริญ ที่เริ่มด้วยคำว่า “อิติปิโส ภะคะวา” นั้นเท่านั้น, แท้จริงพระพุทธรูปคุณยังมีอีกเป็นอเนกประการสุดที่

จะบรรยาย, พระองค์ทรงเป็นบรมบูรพการี คือผู้ทำคุณประโยชน์แก่เราทั้งหลายยิ่งกว่าผู้ใด ๆ จะกระทำได้. เหตุนี้ผู้ใดไม่รำลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้าและไม่กระทำสักการบูชาเพื่อเป็นการทดแทนพระคุณเท่าที่เรานี้จะทำได้แล้ว, ก็จะต้องนับว่าเป็นผู้อกตัญญูลบหลู่คุณบูรพการีอันประเสริฐ, หรือมีฉันทะก็ต้องเป็นคนที่ไม่ฉลาดเหลือเกินจนไม่สามารถจะสังเกตเห็นว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงทำประโยชน์ให้ไม่จำเพาะแก่บุคคลบางคน, ทรงทำประโยชน์ใหญ่ยิ่งแก่โลกโดยทั่วไป, จึงได้พระนามว่า “พระโลกะนารท” แปลว่า “ผู้เป็นที่พึ่งแห่งโลก”

บัดนี้จักกล่าวข้อความตามโอวาทสมัยใหม่ เพื่อชักชวนให้ท่านทั้งหลายรำพึงถึงผู้มีพระคุณ, ซึ่งเรียกว่าบูรพการีนั้นต่อไป.

คุณของบรมบูรพการี

บรมบูรพการีอันประเสริฐยิ่งกว่าบูรพการีอื่น ๆ ของเรา คือสมเด็จพระโลกะนารทศาสดาของเราแน่แท้, แต่คนเราโดยมากหาใครจะได้นึกถึงพระพุทธเจ้าในฐานะเช่นนั้นไม่. โดยมากมักนึกเสียว่าพระพุทธเจ้าก็คือพระพุทธรูปที่ตั้งไว้ในอุโบสถและสถานต่าง ๆ, หรือบนที่บูชาในเรือนของตนนั่นเอง. ที่จริงนึกเช่นนั้นไม่ถูกต้องเลย, เพราะถ้าพระพุทธเจ้าเป็นแต่เพียงรูปที่ท้าวด้วยโลหะหรือศิลาหรืออิฐปูนหรือไม้ฉนั้นแล้ว, จะเป็นของนำกราบไหว้อย่างไร? วัตถุอย่างใดเล่าจะประเสริฐยิ่งไปกว่าตัวเราเองผู้เป็นมนุษย์; ก็เมื่อเราประเสริฐกว่าวัตถุทั้งปวงแล้ว เหตุใดเราจึงจะไปเคารพนับไหว้สิ่งซึ่งเลวกว่าตัวเราเอง? แท้จริงเราไหว้พระพุทธรูปก็เพราะเป็นเครื่องนำใจให้รำลึกถึงองค์พระพุทธเจ้าต่างหาก. ถ้าเราไหว้พระพุทธรูปด้วยความมุ่งใจเช่นนั้นแล้วจึงจะนับว่าเป็นการสมควร, เพราะเมื่อเราไหว้ใจเราก็มุ่งรำลึกถึงพระองค์ผู้ทรงเป็นบรมบูรพการีของเรา.

ก็พระพุทธเจ้าก็ได้เสด็จสู่ปรินิพพานหลายพันปีมาแล้ว, จะว่าท่านมีบุญคุณแก่เราโดยตรงได้อย่างไร? จักขอลองชี้แจงในขั้นนี้.

ความบกพร่องของคนเราโดยมากก็มีอยู่ที่ตรง คิดถึงตัวเอง มากเกินไป ดังนั้นถ้าไม่มีศาสนาอยู่แล้ว, คนเราก็จะมีชีวิตถึงตัวมากขั้นทุกที, มุ่งหาแต่ประโยชน์และความสุขส่วนตัวเป็นที่ตั้ง, ไม่ยั้งยังไต่ตรองถึงผู้อื่น, และความมุ่งหาประโยชน์ส่วนตัวนั้นเองลงท้ายก็อาจจะบันดาลให้เกิดความแก่งแย่งกัน, จนถึงตราฆ่าฟันชบกัดกัน ไม่มีผิดอะไรกับ สัตว์เดียรัจฉาน. ศาสนาเป็นเครื่องเตือนสติให้เราว่าคิดถึงผู้อื่นบ้างนอกจากตัวเอง. ความพยายามว่าคิดถึงพระพุทธะคุณจึงควรนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่าง ๑, คือเป็นการฝึกซ้อมจิต (หรือกล่าวตามภาษาสมัยใหม่ว่า "เอ็กเซอร์ไซส์สมอง"), คล้าย ๆ การฝึกหัดตัดตนและโทษชิงช้า, ตึงเชือก, กระโดด และวิ่งเป็นการฝึกซ้อมกล้ามเนื้อให้แข็งแรงฉะนั้น. การว่าคิดถึงพระพุทธะคุณ จะนึกแต่เพียงต้น ๆ เช่นนี้ก็พอแล้ว, คือว่าฟังว่าพระพุทธเจ้าท่านก็ได้มีพระชนม์อยู่และเข้าปรินิพพานไปหลายพันปีแล้ว, เหตุใดเราจึงเคารพบไหว้อยู่เล่า? เมื่อได้ไต่ตรองดูแล้ว เราก็จะตอบปัญหาของเราเองว่า เราไหว้พระพุทธเจ้าเพราะท่านได้ทำคุณแก่โลก; เราอยู่ในโลกเราก็ต้องขอบใจท่าน. เพราะเหตุไร? เพราะพระองค์ท่านได้ประทานมฤตกัจฉ์แก่เรา, คือพระอรหัน, เราจึงได้เป็นมนุษย์ ไม่เป็นเดียรัจฉาน, หรืออย่างใด ถึงแม้จะได้เป็นมนุษย์ก็จะเป็นได้แต่เพียงคนบ้าคนดอยเท่านั้น. ว่าคิดเพียงเท่านี้ก็พอจะเห็นได้แล้วว่า พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณแก่เราโดยตรง, สมควรนับถือว่าเป็นบรมบูรพการีเป็นแน่แท้.

แต่ใช้ว่าพระศาสดาของเราจะนำให้ไหว้ เพราะเหตุนี้กันอย่างเดียวก็หาไม่ได้. พระพุทธเจ้าเป็นใหญ่ยิ่งและเป็นทีควรเคารพนับถือยิ่งกว่าพระเจ้าจักรพรรดิผู้มีอำนาจอันใหญ่หลวง, ยิ่งกว่าพระเจ้าแผ่นดินใด ๆ ที่ได้

มีมาแล้ว, หรือจะมีต่อไปในภายหน้า. ผู้เป็นใหญ่มีอำนาจเป็นประมุข
 ของคณะนั้นอาจจะมีได้เสมอ, มีเมื่อไร ๆ ก็ได้, ไม่อัครวรย์; แต่พระ
 สัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ร้อยกัพันชาติจึงจะได้เสด็จมาปรากฏขึ้นในโลกสักองค์
 หนึ่ง? ผู้ใดมีฝีมือพอ, หรือมีผู้เชื่อถือพอ, หรือมีกำลังพอ, หรือมีปัญญา
 ที่จะล่อลวงผู้อื่นได้แล้ว ก็คงเป็นหัวใจได้. อย่างว่าแต่บุคคลที่มีชาติกำเนิด
 สูงเลย, แม้คนเลว ๆ อย่างที่เราเรียกว่า “อ้ายเสือเมีย,” “อ้ายเสืออน,”
 “อ้ายเสือไทย” มันก็ยังหลอกลวงคนที่โง่กว่ามันให้เข้าเป็นพวกของมันได้. แต่
 ผู้ที่ใช้อำนาจกิต, ใช้การหลอกลวงกิต, หรือใช้วิธีชักชวน โดยเฉพาะโลหะ
 เจตนะทำให้คนอื่นนิยมคนนั้นไว้, ในไม่ช้าไม่นานก็ต้องบังเกิดมีผู้รู้สึกรู้
 ว่าเป็นว่า คน ๆ นั้นขึ้นละไว้จะทำความเดือดร้อนแก่เพื่อนบ้าน, จึงต้องช่วยกัน
 คิดกำจัด. เหตุคนผู้ที่เป็นโจรหรือหัวใจใหญ่ ก็ย่อมจะมีคนเกลียดชังมาก,
 เพราะถ้ายิ่งแผ่อำนาจมากไปเท่าใด ก็ยิ่งทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นมาก
 ขึ้นเป็นลำดับเท่านั้น, จึงตั้งอยู่ยั่งยืนไม่ใคร่ได้.

การที่มักใหญ่มุ่งเอาอำนาจข่มปราบปรามผู้อื่นย่อมจะเป็นเครื่อง
 ก่อเวรเป็นกรรมตา, เพราะผู้แผ่ข่มจะมีความโกรธแค้นพยาบาทผู้ข้านะ,
 ดังนั้นผู้เป็นใหญ่จึงมักมีศัตรูคอยจ้องผลาญอยู่เสมอ, และอำนาจยังมีมากก็
 ยิ่งมีอะมิตรมาก. ผู้ที่ได้อุสสาหะบารวมปราบปรามเพื่อนบ้านจนได้เป็น
 จักรพรรดิราชาธิราช จึงมักอยู่ไม่ใคร่จะได้ยั่งยืนถึงสองหรือสามชีวิตน.
 ในชมพูทวีป (อินเดีย) ย่อมปรากฏความจริงอันนี้ชัดเจนนอยู่ในโบราณ
 ประวัติ. ในยุโรปก็เช่นเดียวกัน. อย่างตองตูไกลเลย, เขาแต่เพียงนะโป
 เลียนเป็นตัวอย่างก็พอแล้ว. นะโปเลียนเป็นคนอัครวรย์หาผู้เทียมทันได้โดย
 ยากในโลกนี้, และอาศัยปรีชาสามารถในทางพิชัยสงครามเกือบจะได้เป็น
 เจ้าโลกอยู่แล้ว, แต่โลกก็หายอมให้เป็นไปเช่นนั้นได้ไม่, ต้องช่วยกันตั้ง
 เขาลงมา. ในที่สุดนะโปเลียนผู้ที่ได้มีอำนาจใหญ่ยิ่งกว่าพระเจ้าจักระ

พรตโนโบราณสมัย ก็ต้องไปผูกมัดอยู่จนตายที่เกาะเซ็นต์เฮลีน่า, อันเป็นเกาะเล็กนิดเดียวจนไม่ใคร่จะมีใครรู้จัก, และในแผนที่ก็แทบจะไม่มีด้วยซ้ำ. แม้ในกาลปัจจุบันนี้เราก็กาลังอยู่ในงานมหาสงคราม, เพื่อต่อสู้อะไร? ก็คือต่อสู้ความมั่งคั่งใหญ่ของไกลเดิร์ฟเยอรมันผู้มุ่งจะเป็นเจ้าโลก, ต่อสู้ความปรารถนาของเยอรมันที่จะกดขี่โลก!

เมื่อการหาอำนาจ หาความเป็นใหญ่ยิ่งในโลก เป็นผลร้ายต่อผู้แสดงเช่นนี้, สมเด็จพระบรมศาสดาของเราจึงมิได้ทรงยินดีที่จะคงอยู่เป็นพระเจ้าจักรพรรดิตามที่โหราทำนายไว้. พระองค์สละบรรพตสมบัติและความสุขเครื่องช่วยยวดยนต์ปวง เพื่อเสด็จออกแสวงหาความจริงไว้โปรดสัตว์; พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นการไกลกว่าใคร ๆ หมด, ทรงทราบชัดว่าบรมจักร (คือความเป็นเจ้าแผ่นดินใหญ่ยิ่ง) เป็นทุกข์แก่ผู้ที่ทรงอยู่เองด้วย, และไม่เป็นที่รักของผู้อื่นด้วย, ผู้พุทธะจักรไม่ได้เลย, จึงได้เสด็จออกจากเวียงวัง, ทิ้งละพระมเหสีและพระปิโยรสและสละสมบัติสารพัด อันนำพียงพระฤทัย, เสด็จออกไปเพียงหาความจริง. การละทิ้งบรรพตสมบัติ และ นานาสมบัติ เป็นของที่ คนเรา กระทำได้โดยยากอย่างยิ่ง; ที่พระพุทธรเจ้าทรงสละเช่นนั้นจึงเรียกว่า “มหาพิเนชกรม” แปลว่าการสละอย่างใหญ่หลวง. พระเจ้าแผ่นดินที่ได้มีอำนาจขึ้นจนได้สมบัติบรมจักรได้เคยมีมาหลายรายแล้ว, เพราะการรวบรวมกำลังบ่าวรบปราบปรามผู้อื่นพอที่จะทำได้โดยไม่สู้ยากนัก, แต่การยอมเสียสละสิ่งที่ช่วยยวดยนต์ใจทุกอย่างเป็นของยาก, จึงมีพระพุทธรเจ้าได้แต่องค์เดียว. อาณาจักรใหญ่ ๆ ที่มีอำนาจมากมาย ได้ลดหย่อนอำนาจลงหรือสูญสิ้นไปแล้วก็มีเป็นอันมาก, แต่พุทธะจักร (คือพระศาสนา) ยังคงอยู่จนกาลบัดนี้. ราชอาณาจักรใดที่จะได้ยั่งยืนอยู่ได้ถึงพันปี ต่อจากสมัยแห่ง ผู้เริ่มประดิษฐานขึ้น หามิได้, แต่พระพุทธรเจ้าได้เสด็จสู่ปรินิพพานมาได้ ๒๕๖๑ ปีแล้ว

ก็คือ แนะนำให้เห็นบุญคุณของผู้ที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ตนเองโดยจำเพาะนั้น
แต่ละก่อน.

คนเราทุกคนตั้งแต่เกิดมาก็ได้อาศัยบิดามารดาทนุถนอมมาตั้งแต่
เยาว์จนเติบโตเลี้ยงตนเองได้, ทั้งบิดามารดาได้สั่งสอนอบรมให้รู้จักดีชั่ว
เป็นปฐมະครูผู้รักใคร่กรุณาแก่เราเป็นอันมาก, นับว่ามีบุญคุณสุดที่จะ
พรรณนา. ต่อมาก็มีครูบาอาจารย์ผู้สั่งสอนให้เราอบรมรู้ในศิลปะวิทยา
ต่าง ๆ อันเป็นทางปลูกปัญญาขึ้นไว้เพื่อใช้ในทางทำมาหากิน, ได้เปรียบ
ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาเป็นแน่แท้, จึงควรนับว่าครูบาอาจารย์เป็นผู้มีบุญคุณแก่
เรามากเหมือนกัน. ครั้นเมื่อเจริญวัยขึ้นพอแล้ว, และถ้ามีโอกาสเหมาะ,
ก็ได้อุปสมบท มีอุปัชฌาย์ อาจารย์พำสอนให้รู้พระธรรมวินัยอันประ
เสริฐ, นับว่าได้รับส่วนแบ่งแห่งธรรมะสมบัติอันเกิดจากท่าน, จึงควรนับ
ว่าท่านก็เป็นผู้มีบุญคุณแก่เราหาหยิ่งไม่. คนเราที่มีวิญญูญาณอาจรู้อะไรสิ่ง
ดีชั่วได้, ที่เรียกว่า “วิญญูชน,” ควรที่จะใช้ความคิดไตร่ตรองดูว่า ตัวเรา
นี้ได้เกิดมาเพราะใคร? เรามีชีวิตมาแล้วตลอดชีวิตอยู่ได้จนบัดนี้เพราะ
ผู้ใด? ควรจะสังเกตเห็นได้ว่า เพราะได้อาศัยความเมตตากรุณาของผู้มี
คุณ, ที่เรียกว่า “บูรพะการี,” คือผู้ที่ให้กำเนิดแก่เราแล้วและทนุถนอม
เราตลอดเวลาที่เรายังเลี้ยงตัวเองไม่ได้, อีกทั้งผู้ที่ยืนค้ำค้ำให้เราได้มีวิชา
ความรู้ ใช้จ่ายดังตัวเราได้สืบมา. ดังนั้นนับว่าเราเป็นผู้ที่ได้มีโชค, ควรทำ
ให้เราารู้สึกสบายใจ, และในขณะที่เมื่อมีอะไรที่ไม่เป็นที่พึงใจมากระทบเข้า
จนรู้สึกขุ่นข้องแล้ว, ถ้าแม้หวนรำลึกถึงโชคดีของเราที่ได้มีมาแล้ว, อีกทั้ง
รำลึกถึงคำสั่งสอนของบูรพะการีของเรา ก็อาจทำให้เราคลายความขุ่นข้อง
กลับมีแก่ใจขึ้นได้.

เมื่อฝึกฝนใจให้รู้จักรำลึกถึงคุณของบูรพะการีส่วนตัวได้แล้ว ก็
ย่อมจะเป็นวิถีนำไปสู่ทางรู้จักเคารพนับถือพระศาสนาได้ โดยจริงจัง, ตั้ง

ใจปฏิบัติในทางที่สุจริตทั้ง ๓ ประตุ คือ สุจริตทั้งกาย, สุจริตทั้งวาจา, สุจริตทั้งใจ, จะทำการงานใด ๆ ก็งาม, จะพูดอะไรก็ไพเราะ, จะคิดอะไรก็ไม่เป็นไปในทางให้ร้ายต่อผู้อื่น.

คุณของผู้ปกครอง

อนึ่ง ผู้ปกครองของเราก็นับว่าเป็นบุรพการีของเราด้วยเหมือนกัน, เพราะผู้ปกครองของเรามีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข บันดาลให้เราทั้งหลายได้อยู่เย็นเป็นสุข. ชื่อนี้คิดดูแต่ต้นๆ ก็พอจะเดียงเห็นได้ว่า ถ้าท่านผู้ปกครองไม่ทำการตามหน้าที่ บ้านเมืองก็จะมีชื่อมีแป, แล้วเราจะมีความสุขอย่างไรได้.

ชื่อนี้แท้จริงเป็นข้อสำคัญ, แต่มีคนน้อยคนนักถึง เพราะเหตุไร? เพราะเราทั้งหลายโดยมากเกิดมาก็เห็นบ้านเมืองมีชื่อมีแปอยู่แล้ว, การมีชื่อมีแปเลยกลายเป็นของธรรมดาไม่ประหลาดอะไรเสียทีเดียว. ถ้าเกิดอะไรเสียหายหรือบกพร่องลงสักเล็กน้อย เราก็คอยแต่จะตำลึงตาตำลึงใจ, ปากเรวมักไม่อยู่สุข พูดติ ไปเตียนไป; ตาเรามิเรวก็คอยแต่จะอ่านหนังสือพิมพ์ค้นหาข้อแคะไต่สารพดจิปาถะ.

แท้จริงถ้าเราตั้งใจที่จะจงรักภักดีจริง ๆ แล้วควรที่จะหวนรำลึกดูบ้างว่า ในโบราณระสมัยสิ่งนั้น ๆ มีแล้วฤ? สิ่งซึ่งมิได้เคยมีแต่ก่อนเดี๋ยวนี้ ได้มีขึ้นแล้วสักเท่าไร? ไม่ต้องหาตัวอย่างอะไรอื่นให้ไกลนัก, เอาแต่ที่เห็นแจ้งๆ อยู่ทุกคนก็ได้. ประปาสำหรับจำหน่ายน้ำกินอย่างดีได้สร้างขึ้นด้วยทุนรอนเป็นอันมาก, เป็นเหตุที่ตัดไข่อหิวอดังไปเสียแล้วนั้น, เหตุไรจึงไม่มีใครปรารถนาถึงบ้าง? ในทางคมนาคมได้สร้างรถไฟขึ้น, ทั้งมีถนนหนทาง สำหรับสัญจรไปมาได้โดยสะดวก ยิ่งกว่าแต่ก่อน รู้จักเท่าไร. ของเหล่านี้ถ้าไม่มีคนทำจะเกิดขึ้นได้ฤ? และถ้าบุคคลสามัญจะทำขึ้นจะ

เป็นผลสำเร็จได้สักเพียงไร, จะหาเงินที่ไหนมาทำ? เมื่อคิดดูเพียงต้น ๆ เท่านั้นก็จะพอเห็นได้แล้วว่า ผู้ปกครองได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่เราปานใด, จึงสมควรจัดว่าเป็นบุตรพระกาวิของเราเหมือนกัน.

ถ้ารู้สึกบุญคุณอยู่แล้ว ก็ควรที่จะทดแทนคุณตามที่เราจะทำได้, โดยทำการตามหน้าที่ของเราให้เต็มสติกำลังและความสามารถ. คนเรามีกำลังกายและสติปัญญาไม่เสมอกัน, อีกทั้งโอกาสก็ไม่มีเท่ากันด้วย เพราะฉะนั้นจะกระทำกรณียะกิจให้เท่ากันทั้งนั้นไม่ได้จริงอยู่; แต่มีข้อที่อาจประพฤติได้เท่ากันหมด คือ ตั้งใจกระทำกรณียะกิจด้วยความเต็มใจ และจริงจัง, อย่าทำแต่ต่อหน้าผู้ใหญ่ และพอผู้ใหญ่เผลอก็เฉยๆ ละเลยกิจการเสีย. ข้อนี้เป็นข้อบกพร่องอย่างยิ่ง, และเป็นที่น่าเสียดายที่ยังมีอยู่มากในหมู่ข้าราชการ, จนถึงมีคำกล่าวอยู่ว่า "ทำแต่พอเป็นราชการ," คือทำงานแต่พอกันมิให้ถูกถอดเท่านั้น, หาได้ตั้งใจที่จะทำอย่างดีที่สุดที่จะทำได้ทีเดียวไม่. ผู้ที่ทำงาน "แต่พอเป็นราชการ" เช่นนี้ เรียกว่าไม่มีอรรถะกำกับใจ, ไม่นึกถึงบุญคุณของเจ้านายผู้ชุบเลี้ยงตน. การที่ในหลวงท่านให้เงินเดือน, ให้ยศบรรดาศักดิ์, ให้ตรานั้นสำหรับทำไม? สำหรับบำรุงน้ำใจให้ช่วยทำงานให้ดีที่สุดที่ตนมีกำลังจะทำได้ไม่ใช่ฤ? บางคนไม่มีความละเอียดแก่ใจ ไล่ไปนึกเสียดว่า "เฮ้ย! ข้างเป็นไร, เราจะทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้. ถึงท่านจะลงกระป๋องก็ข้างท่านเป็นไร, เราต้องไปลงกับท่านด้วยเมื่อไร? ทำงานไปตามบุญตามกรรมก็แล้วกัน, แล้วตรามันก็มาถึงเข้าเอง; เดี่ยวสัญญาบัตรก็จะวิ่งมาเป็นแถวจนหมึกเป็นลายไปเท่านั้น!" "ผู้ที่ทำงานแต่พอเป็นราชการ" เช่นนี้ เมื่อไม่ได้เลื่อนยศเลื่อนตราบ้างแล้วก็มีมักจะบ่นเป็นคว้นไป, คอยร้องแต่ว่าผู้นั้นผู้นี้เป็นชั้นเดียวกับตนเขาได้เลื่อนยศเลื่อนตรา, ที่ตนมิได้เลื่อนบ้างเลย, เป็นที่โทษมันส์. แท้จริงควรจะหวลคำนึงดูบ้างว่า ไม่ชวนชวายเป็นแล้วจะได้สิ่งที่ปราถนาอย่างไร? แม้

แต่สิ่งของที่เรานำมาใช้บริโภคอยู่ทุก ๆ วัน เราก็ต้องเอาเงินไปซื้อมาใช้ทุก ๆ
ทีลาภยศไม่ออกกำลังทำงานแลกบ้างแล้ว จะได้เดือนลอยมาถึงเข้าเองได้
อย่างไร ?

ผู้ที่มีงูเห่าลาภยศโดยไม่ทำงานแลก นับว่าเป็นผู้ปราศจาก หิริ
โอตตปัสสะ หิริ คือความละอายแก่ใจ, และ โอตตปัสสะ คือความกลัวบาป
ไม่กล้าทำผิด, โดยรู้สึกได้ถึงแม้ว่าเราจะทำบาปในที่ลับไม่มีผู้ใคร่เห็น,
เราก็ต้องนึกติดตัวของเราเอง, หรือพูดตามภาษาโบราณว่า “ถึงคนจะไม่รู้
ผีสง่าทอจะตาก็ต้องรู้.” หิริ และ โอตตปัสสะ เป็นเครื่องบันดาลให้คนเราต้อง
ดำเนินอยู่ในทางที่ชอบสุจริต, จึงนับว่าเป็นของประเสริฐยิ่งนัก. บรรดา
กำหนดกฎหมายใด ๆ ที่ผู้มีอำนาจบัญญัติขึ้น ก็สามารถบังคับกันได้แต่
ไม่ให้คนเรากระทำผิดโดยเปิดเผยเท่านั้น; ส่วนการประพฤติในที่ลับ
ไม่มีสิ่งใดที่จะสามารถบังคับห้ามปรามได้นอกจากใจของเราเอง อันกอบ
ด้วย หิริ โอตตปัสสะ. อรรถนะทั้งสองประการนี้ คนที่จะเรียกตนว่าเป็นคนดี
จำจะต้องบำรุงให้บริบูรณ์ไว้ในสันดานเสมอ จึงจะนับว่าเป็นคนดีจริง
สุจริตจริงได้.

ความรักชาติ

เมื่อกล่าวถึงความจงรักภักดีต่อผู้ปกครองแล้ว ก็ทำให้นึกต่อไป
ถึงความรักชาติ, ซึ่งขอลกล่าวด้วยข้อนี้พอเป็นสังเขป.

คำว่า “รักชาติ” มักมีคนพูดกันติดปากพื้นเผื่อไปเสียมากโดยมิ
ใคร่จะได้หัดคิดว่าที่จริงแปลว่าอะไร. ที่จริงคำว่ารักชาติหมายความว่า
รักแผ่นดินที่เป็นปฏิรูปประเทศถิ่นที่อยู่คู่สุลวราญของคณะ, ไม่จำเพาะสำหรับ
ตัวเราเท่านั้น, ทั้งแผ่นดินที่อยู่กันมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย, และจะเป็นที่อยู่
ต่อไปของบุตรหลานของเราด้วยนั่นเอง; อีกอย่าง ๑ คือความรักเพื่อน

ร่วมชาติ, ไม่จำเพาะตัวบุคคลที่เป็นญาติมิตร, สักแต่ว่าใครเป็นผู้ที่ร่วม
สัญชาติกันแล้วก็รักใคร่เหมือนญาติมิตร, ตั้งใจอดหนุนซึ่งกันและกัน. การ
ที่จะคิดว่า ตัวเราและญาติมิตรของเราสบายอยู่แล้ว ผู้อื่นจะเป็นอะไรก็
ช่างหัวมัน เช่นนั้นนับว่าไม่รักชาติจริง.

การรักชาติเป็นพยานอัน ๑ แห่งความรุ่งเรือง. แต่ความรักนั้น
ต้องเป็นของจริง ซึ่งแสดงให้ปรากฏชัดทุกสถาน, ไม่เพียงแต่ร้องตะโกน
ด้วยปากว่ารักชาติ. การรักชาติด้วยปากจะลวงผู้อื่นไปได้ก็แต่เพียง
ชั่วคราเท่านั้น; ถ้าจะให้ผู้อื่นเชื่อว่ารักจริงต้องแสดงให้ปรากฏด้วยกิริยา
และความประพฤติต่อชาติด้วย.

วิธีที่จะแสดงความรักชาติจริงจึง มีอยู่ พอสรุป เป็นหัวข้อ ได้โดย
สังเขปดังต่อไปนี้.

๑. เอื้อเฟื้อแก่คนสัญชาติเดียวกัน, คือไม่ว่าจะอยู่แห่งหน
ตำบลใด, ถ้าเห็นว่าจะช่วยอนุเคราะห์ได้แล้วต้องอนุเคราะห์ช่วยเหลือซึ่ง
กันและกัน, เพื่อให้พ้นจากความลำบาก, และต้องคิดทำประโยชน์ให้แก่ชน
ร่วมชาติมากที่สุดที่จะทำได้. แต่การอดหนุนเอื้อเฟื้อเช่นนี้ ไม่มุ่งหมายถึง
แก่ว่าในการที่ทำผิดคิดร้ายก็จะต้องให้ช่วยกันด้วย, เช่นการที่พวกจีนช่วย
ฮังยก่อการกำเริบจลาจลทำลายสาธารณะสุขเป็นต้น จะยกเอากการ
รักชาติขึ้นเป็นข้อแก้หาได้ไม่.

๒. ต้องไม่ประทุษร้ายต่อคนสัญชาติเดียวกัน, ถึงแม้ว่าการ
ที่ประทุษร้ายจะเป็นผลให้ประโยชน์แก่ตนเองก็ไม่ทำ, และถึงแม้ว่าจะไม่มี
เจ้าพนักงานคอยตรวจตราห้ามปรามหรือจับกุม ก็ไม่ถือโอกาสอันนั้นเพื่อ
ประทุษร้ายต่อชนร่วมชาติ.

๓. ต้องประพฤติตนเป็นพลเมืองดี, มีความเคารพต่อพระราช
กำหนดกฎหมาย, ไม่ประพฤติสิ่งใดที่จะทำลายสาธารณะสุขเลย. ชาติ

ไม่ว่าใหญ่หรือเล็กจะตั้งอยู่ได้ก็แต่โดยมีความสงบราบคาบและมั่นคง. ยิ่งเป็นชาติเล็กอย่างเช่นเราด้วยแล้ว ข้อนี้ก็ยิ่งสำคัญมากขึ้น, เพราะความไม่สงบและจลาจล ย่อมจะเป็นโอกาสให้ผู้อื่นยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการของเราโดยอ้างว่าจะเข้ามาช่วยระงับเหตุที่ยุ่งเหยิง. เหตุการณ์การประพฤติเป็นพลเมืองดีจึงจัดว่าเป็นวิธีแสดงความรักชาติอย่าง ๑ โดยแท้.

๔. ควรเต็มใจยอมเสียสละให้แก่ชาติ. ตั้งใดหรือผู้ใดที่เรามีความรักจริง ๆ แล้ว เราก็ยอมเสียสละเพื่อตนถนอม, เช่นยอมสละทรัพย์สินเพื่อรักษาสมบัติหรือบำรุงเลี้ยงครอบครัว เป็นต้น. เพราะฉะนั้นถ้าเรารักชาติจริงแล้ว ก็ต้องยอมเสียสละให้แก่ชาติบ้างเหมือนกัน. การเสียสละสำหรับชาติ มุ่งความรวมทั้งการเสียภาษีอากร, ทั้งการออกทุนทรัพย์บำรุงสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง และสาธารณชน, อีกทั้งการยอมสละเวลาและความสุขของตน เพื่อทำการให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองด้วย. การเสียภาษีอากร โบราณท่านเรียกว่าราชะพลี, หมายความว่า เป็นเหมือนของถวายแด่พระมหากษัตริย์เพื่อตอบแทนพระคุณของท่าน ที่ปกครองประชาชนให้ได้รับความสะดวก และแท้จริงเงินที่ราษฎรเสียเป็นส่วนภาษีอากรนั้น ก็มีใช้ว่าจะไปไหนเสีย, ก็เป็นเงินที่ใช้ในการปกครองทำคุณประโยชน์แก่ผู้เสียภาษีนั่นเอง. การออกทุนทรัพย์บำรุงสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองและสาธารณชนนั้น, ก็เหมือนออกทรัพย์บำรุงบ้านและครอบครัวของเรานั่นเอง. การสละเวลาและความสุขของตนเพื่อทำการให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองนั้น, ถ้าวางไปก็จะได้เห็นได้ว่าสำหรับประโยชน์ของเราเองโดยแท้, เพราะถ้าบ้านเมืองเรามั่นคงและมั่งคั่งมีความเจริญ เราก็จะได้รับผลคือความสุขและความสบายยิ่งขึ้นด้วยเหมือนกัน, และอย่าว่าแต่มนุษย์เลย แม้แต่สัตว์เดียวิจตามันก็รู้จักทำการสำหรับประโยชน์ของที่อาศัยและหมู่ของมัน กิจการที่กล่าวนี้ เรียกรวมว่า "กรณียะ"

คือกิจการที่เป็นหน้าที่ควรกระทำ, และเป็นสมบัติอย่างหนึ่งของพลเมืองดี, แต่ได้ยกเอามากล่าวแยกเป็นข้อ ๓ ต่างหากเพื่อให้เห็นว่าเป็นของสำคัญ.

๕. ต้องรู้จักหวงและสงวนชาติ, สิ่งที่เราจริงจังแล้วก็ต้องหวง,

ถ้าไม่หวงก็แปลว่าไม่จริงจังเท่านั้น. ถ้ารักชาติก็ต้องหวงชาติ, คือต้องไม่ยอมให้ใครทำลาย, ไม่ยอมให้ใครแย่งถิ่นที่ตั้งของชาติ. ใครมาราญมารุกแดนของเรา เราต้องต่อสู้ต้านทานจนสุดกำลัง, ถึงแม้จะต้องเสียเลือดเนื้อหรือชีวิตก็ต้องยอมเสีย เพื่อสงวนชาติไว้ให้เป็นมรดกแก่บุตรหลานของเราสืบไปจึงได้.

อนึ่งเมื่อสงวนชาติแล้วก็จำเป็นต้องสงวนสิ่งซึ่งเป็นหลักแห่งชาติ, คือพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเป็นประมุขนำชาติในการทั้งปวง, พระศาสนา อันเป็นบันทึฐานที่ตั้งแห่งภูมิธรรมของชาติ, และอิศระภาพแห่งชาติ. ที่ต้องมีความจงรักภักดีและตั้งใจบ้องกันพระมหากษัตริย์ ก็เพราะพระองค์ทรงเป็นหัวหน้าของชาติ, เป็นผู้แทนชาติในนัยตาของชนต่างภาษา, และชาติใดที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เปรียบเหมือนเรือที่มีธง, สมด้วยพุทธศาสนะภาษิตว่า “ราชา รัฏฐสูตตะ บัญญานัน,” แปลว่า “พระราชาเป็นสง่าแห่งแคว้นแคว้น,” อีกบท ๓ ว่า “ราชา มุขิ มะนุสสานัน,” แปลว่า “พระราชาเป็นหน้าแห่งมนุษย์,” หมายความว่า มนุษย์เหล่าใดมีพระราชาเป็นหัวหน้าย่อมจะมีหน้ามีตา. ที่ต้องตั้งใจบ้องกันพระศาสนานัน เพราะพระศาสนาเปรียบเหมือนธงของคณะ, คือเป็นเครื่องแสดงให้ปรากฏว่าเป็นคณะหรือชาติอันรุ่งเรือง, ไม่ใช่ช่องโง่หรือคณะคนป่าคนดง. อีกประการ ๓ ศาสนาเป็นเครื่องบำรุงขวัญจิต, เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งใจมิให้สั่นหวาดหวั่นต่อภัยอันตราย. ส่วนอิศระภาพนั้น, ต้องบ้องกัน เพราะถ้าความเป็นไทยของเราถูกทำลายเสียแล้ว เราก็เท่ากับไม่มีชาติ. ถ้าสยามยืนยงคงอยู่แล้ว ถึงคนเราจะตายไปสักกี่คนก็จะเป็นอะไรไป? ถ้าชาติไทยยังไม่สูญ, ชื่อเราก็ยังไม่สูญ, และเพื่อนร่วมชาติของเราก็จะยังคงดำรง

ชาติไทยไว้ต่อไป. ถ้าชาติถูกทำลายลงเสียแล้ว, ถึงเราจะคงอยู่ก็เท่ากับตาย. ไปข้างไหนเขาก็จะพากันให้เหมือนลูกไม่มีพ่อ, จะอยู่ไปให้อายเขาทำไม?

ฉันเป็นข้อสำคัญที่สุด, จึงขอให้ผู้ที่เป็นเชื้อชาตินักรบไทย กำหนดจุดจำไว้ และช่วยกันนำเอาข้อความเหล่านี้ ไปสั่งสอนบุตรหลาน และญาติวงศ์, อีกทั้งบริษัทบริวารของท่านต่อไปด้วย, เชื่อว่าจะเป็นคนประโยชน์แก่ตัวท่านเองและบุตรหลานสืบไป.

เพื่อช่วยให้รำลึกถึงข้อความเหล่านี้ ขอชักชวนให้ท่านทั้งหลายท่องหรืออ่านเข้าใจความในโคลง ๔ บท, ซึ่งเรียกว่า "สยามานุสตะติ," แปลว่า "ระลึกถึงสยาม," อันเป็นโคลงที่ทหารบกใช้เป็นบทสั่งสอนอยู่แล้ว, ดังต่อไปนี้.

สยามานุสตะติ

รักราช จงจิตน้อม	ภักดี ท่านนา
รักชาติ กอบภรณ์ีย์	แนวไฉ
รักศาสน์ กอบบุญตรี	สุจริต ถ้วนเทอญ
รักศักดิ์ จงจิตให้	โลกซึ่งสรรพเจริญ
ยามเดินยืนนั่งน้อม	กะมล
รำลึกถึงเทศตน	อยู่ยัง
เป็นรัฐระมณฑล	ไทยอยู่ สรวาญฮา
ควรถนอมแน่นตั้ง	อยู่เพียงอวสาน
ไควรานไควรูก้าว	แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ	ชาติคน
เสียเนื้อเลือดหลังไหล	ยอมสละ สิ้นแฮ
เสียชีพไม่เสียสัน	ชื่อคงเกียรติงาม

หากสยามยังอยู่ยั้ง	ยืนยง
เราก็เหมือนอยู่คง	ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ได้ฤๅ
เราก็เหมือนมอดม้วย	หมดสิ้นสกุลไทย ฯ

บัดนี้ ขอวิงวอนท่านทั้งหลายผู้เป็นเพื่อนร่วมชาติ ให้หมั่นรำพึงไว้ในใจเช่นที่กล่าวในโคลงนี้เสมอ. เลิกการเห็นแก่ตัวเสียเถิด. เพื่ออะไร? เพื่อประโยชน์ส่วนตัวนั่นเอง. สละความสุขส่วนตัวเสียบ้างในขณะที่เมื่อจำเป็น สำหรับทำไม? สำหรับหว่านพืชความสุขไว้ให้เป็นผลจนกลับมากาตตัวเองให้ยิ่งขึ้น. เสียแรงเกิดมาในชาติชนที่มีนามว่าไทย ถ้าไม่รักษาความเป็นไทยไว้ให้ได้แล้วชาติก็สูญ. การเสียอิศระภาพคือความเป็นไทย ย่อมจะเป็นเคราะห์ร้ายยิ่งกว่าสิ่งใดๆ, ไม่มีภัยอันใดจะใหญ่เท่า, ชื่อนี้ย่อมจะเหมือนกันสำหรับชาติทุกชาติ. แต่สำหรับชาติเราต้องนับว่าร้ายยิ่งกว่าสำหรับชาติอื่น ๆ, เพราะที่เราได้ชื่อว่าไทยก็เพราะเป็นไทย, ไม่ได้เป็นชาติอื่น. เหตุนี้เราทั้งหลายผู้เป็นไทยจงตั้งใจรักษาชาติของเราไว้, โดยอาศัยเดชคุณพระรัตนไตรยและอำนาจความภักดีของเราทั้งหลายนี้เถิด.

อำนวยการ

ในที่ที่สุดแห่งอนุศาสน์นี้ ขออำนวยการศิวิลสัตตพิพัฒน์มะมงคล แต่ท่านทั้งหลาย.

พาหุสหัสสมะณินิมิตะสาวุณันต์
 คีรีเมฆะดี อุกิตะโฆระสะเสนะมาวี
 ทานาภิขัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
 ตันเตชะสา ภวะตุ เม ชยะลิตฺธิ นิจจา ฯ

พญามารผู้ นิรมิตร แชนได้ตั้งพัน, ถืออาวรุศรมมือ, ชีข้างชื่อ

ศิริเมษะละที่แผดเสียงโด่งดัง, ยกมาพร้อมด้วยพยุหะพลมาร, สมเด็จพระมุนีพรได้ทรงขำนะไตด้วย พระบารมี, มีทานเป็นต้น; ด้วยอำนาจศีลจะวาจากาษิตนี้ ขอพรทั้งสี่, คือความมีอายุยืนยาว, ความมีฉิวพรรณผุดผ่อง, ความสุขสำราญปราศจากโรคและความมีกำลังแข็งแรง จึงมีแต่ท่านทั้งหลาย. ขอความมีชัยจึงได้มีแต่บรรดานักรบสยามผู้ตั้งใจทำยุทธเพื่อรักษาธรรมะ สุจริตและปราบผู้ประทุษร้ายต่อธรรมนั้นจงทุกเมื่อ, และถึงแม้ว่าศัตรูจะมีกำลังเข้มแข็งแน่นพญามาร ก็ขอให้ทหารไทยเอารำชนะได้, เช่นองค์สมเด็จพระมุนีพรวิเศษสิทธิ์ ทรงขำนะแก้มารนั้นเทอญ.

ประมวล
พระราชวินิจฉัยบางเรื่อง
ในรัชกาลที่ ๖

การเสด็จจากพระนคร

เราได้เคยได้ยินคนโง่ๆ กันอยู่บ้าง ถึงเรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จจากพระนคร ในหมายกำหนดการมีเรียกต่าง ๆ เพราะเหตุใด และมีลักษณะผิดกันอย่างไรบ้าง เราได้ไปสืบดูที่เจ้าพนักงานในพระราชสำนัก ได้ข้อความมาดังต่อไปนี้

(๑) เสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑล แปลว่าเสด็จยังมณฑลใด ๆ ในพระราชอาณาจักร โดยเป็นพระเกียรติยศอย่างเต็มที่ มีการรับเสด็จและการสมโภช หรือการพระราชทานพระแสงราชศัสตรา เป็นต้น ซึ่งถ้าจะเทียบก็คล้ายเสด็จโดยกระบวนพยุหยาตราเลียบพระนครนั่นเอง

(๒) เสด็จประพาส แปลว่าเสด็จยังหัวเมืองแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีได้ตั้งจัดการรับเสด็จโดยเป็นพระเกียรติยศเต็มที่ และจะประทับแรมอยู่แห่งใดนาน หรือเสด็จพระราชดำเนินเรื่อยไปเป็นระยะทางยาว ๆ ก็สุดแท้แต่พระราชอัชฌาศัย

(๓) เสด็จแปรพระราชสำนัก แปลว่าเสด็จจากกรุงเทพฯ ไปประทับ ณ พระราชวังแห่งอื่น เช่น พระราชวังบางปะอินหรือพระราชวังสนามจันทร์ เป็นต้น และในระหว่างเวลาที่ประทับอยู่ ณ พระราชวังนั้น ๆ ก็คงประกอบพระราชกรณียกิจ (หรือพูดตามภาษาสามัญว่า “ทรงทำงานออฟฟิศ”) อยู่โดยปรกติไม่ผิดกับเสด็จอยู่ในกรุงเทพฯ การแปรพระราชสำนักมักเป็นไปโดยความแนะนำแห่งนายแพทย์ เนื่องในการรักษาพระองค์ให้ปราศจากพระโรคพาหุเบียดเบียนโดยมาก และที่ซึ่งแปรพระราชสำนักไปเช่นนั้น ย่อมเป็นที่อันอยู่ใกล้กรุงเทพฯ พอที่เสนาบดีและผู้มีกิจจะไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เြียนพระราชปฏิบัติได้โดย

สะดวก ไม่ติดขัดแก่การดำเนินราชการหามิได้ การที่เสด็จจากพระนคร
คงตกอยู่ในประเภทที่ ๓ นี้มากกว่าประเภทที่ ๑ ที่ ๒

(๔) เสด็จด้วยพระราชกิจโดยเฉพาะ แปลว่าเสด็จโดยมีพระ
ราชกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเนื่องด้วยราชการ เช่นการประลองยุทธทหาร
บกทหารเรือ และเสด็จป่า หรือการพระกฐิน และการเปิดสถานที่ต่าง ๆ
 เป็นต้น

การเสด็จจากพระนครทั้ง ๔ ประเภทนี้ คงเป็นอันมีอยู่ประเภท
เดียวแต่ประเภทที่ ๒ เท่านั้นที่จะนับไม่ได้ว่าเป็นพระราชกิจโดยตรง ถ้า
จะเทียบกับสามัญชนคงได้ความว่า

- ประเภทที่ ๑ คือไปตรวจราชการ
- ประเภทที่ ๒ คือไปเที่ยวพักผ่อนอิริยาบถ
- ประเภทที่ ๓ คือย้ายบ้าน
- ประเภทที่ ๔ คือไปราชการโดยตรง

อนึ่ง ถ้าคำนึงตักศิลาที่เราทั้งหลายจะรู้สึกได้ว่าพระราชอาณา
จักรสยามนั้นจะได้หมัดอยู่เพียงบริเวณกรุงเทพ นนทบุรี และถ้าชาว
กรุงเทพฯ เรามีความพอใจในการที่ได้เฝ้าพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ชาวมณฑล
อื่น ๆ เขาจะไม่อยากเฝ้าบ้างหรือ เพราะฉะนั้น การที่มีบางคนถามว่า
ทำไมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเสด็จหัวเมืองบ่อย ๆ นั้น
ควรจะคิดถึงชั้นนี้ คือควรเข้าใจว่าเพราะมีพระราชประสงค์ให้ข้าแผ่นดิน
ได้มีโอกาสเฝ้าแทนเห็นพระองค์บ้างนั่นเอง จึงเสด็จ

อีกประการหนึ่ง ถ้าพระองค์ไม่เสด็จพระราชดำเนินไปยังหัว
เมืองบ้าง ก็เหมือนไม่พระราชทานโอกาสให้ชาวเมืองอื่นได้รับความเสมอ
หน้ากับชาวกรุงเทพฯ เพราะเมื่อมีทุกข์สุขอะไร ก็ไม่มีใครจะถึงพระเนตร
พระกรรณได้ดี เท่าที่เสด็จไปทอดพระเนตรหรือทรงฟังเอง ใช้อำนาจ

จะสามารถเข้ามาเผ่าได้ถึงกรุงเทพฯ ทุกคนก็ทรมานได้ ดังนั้นชาวกรุงเทพฯ จึงควรรู้สึกเสียว่า การเสด็จหัวเมืองทรงมุ่งประโยชน์อย่างไร ไม่ควรจะเข้าใจผิดและดูการแต่แคบๆ แล้ว และออกความเห็นไปอย่างเหลวไหล ต่าง ๆ หรือพูดกันตรง ๆ เราจะถือเอาว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นของเราชาวกรุงเทพฯ เท่านั้นไม่ถูก พระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดินสยามเป็นเจ้าของคนไทยทั่วไป เพราะฉะนั้นชาวกรุงเทพฯ จะทวงพระองค์ไว้แต่ในกรุงเทพฯ เท่านั้นจึงไม่เป็นการสมควร ต้องให้เพื่อนร่วมชาติซึ่งเป็นข้าร่วมเจ้าได้มีโอกาสคล้าย ๆ ตัวเราด้วยจึงจะถูก

การเสด็จพระราชดำเนินเสียบมณฑลบัลลังก์ไต่ครั้งนี้ สมควรที่จะถือว่าเป็น ส่วน สำคัญ อันหนึ่งในพระราชประวัติ แห่งรัชกาล บัจุบันนี้ เพราะมีที่ควรหวังได้ว่าจะบังเกิดเป็นผลดีโดยอเนกประการ และผลเหล่านี้ถ้าใครคอยสังเกตดูต่อไปคงจะได้แลเห็นในไม่ช้า ข้อหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านผู้อ่านคงจะได้รู้สึกแล้วเป็นแน่นอน คือการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ ไม่ใช่การเสด็จประพาสสำหรับสนุก หรือพูดตามภาษาสามัญว่าไปเที่ยวฉะฉานเลย ตรงกันข้าม สมควรถือว่าพระองค์ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันหนึ่ง ซึ่งเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งแห่งพระราชกรณียกิจอันเป็นของสำหรับพระองค์ผู้ทรงปกครองกรุงสยามโดยแท้ และเมื่อพิจารณาตามจุดหมายเหตุของข้าพเจ้าแล้ว ก็จะได้เห็นว่า พระองค์ไม่ใคร่จะได้ทรงมีเวลาว่างเปล่าอยู่เลย คงต้องมีพระราชกิจอย่างใดอย่างหนึ่งแทบจะทุกวัน ก็ถ้าแม้ว่าเวลาที่ท่านเสนาบดีหรือข้าราชการผู้ใหญ่ ไปเที่ยวตรวจราชการนับว่าเป็นความชอบโดยฐานไปกระทำธุระในหน้าที่แล้ว การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จครั้งนี้ ก็ควรจะสรรเสริญพระอุตสาหะของพระองค์เหมือนกัน

ส่วนผลที่จะได้มีมา ณ เบื้องหน้านั้น ถ้ารอดูไปก็คงได้เห็นเป็น

แน่แท้ แต่ส่วนผลที่ได้มีขึ้นแล้วโดยทันทีนั้น ก็ปรากฏอยู่แล้วที่ความชื่นชม
โสมนัสแห่งอาณาประชาราษฎร์ชาวมณฑลบัลแกเรีย ซึ่งมีความอิจฉาได้
โอกาสพบปะพระองค์ผู้เป็นพระเจ้าแผ่นดินของตน และความจงรักภักดีที่
มีอยู่แล้วโดยปรกติในดวงจิต อันติดเนื่อง มา จาก ความ เคารพในพระบรม
เดชานุภาพและความร่มเย็นแห่งพระบรมโพธิสมภารนั้น เมื่อได้มีโอกาส
ได้เห็นพระองค์แล้ว ก็ยิ่งทวีความภักดียิ่งขึ้น เพราะรู้สึกเหมือนได้ถวาย
ตัวเป็นข้าโดยเฉพาะอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งทำให้สนิทสนมยิ่งชั้นกว่าเมื่อยังมิได้
เฝ้า ความจงรักภักดีอันทวีขึ้นเช่นกล่าวมานี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าคงจะเป็น
เครื่องช่วยให้บังเกิดความเคารพต่อผู้ที่บริหารการในหน้าที่ปกครองต่างพระ
เนตรพระกรรณ เนื่องจากความรู้สึกเคารพในพระบรมเดชานุภาพยิ่งขึ้น
นั่นเอง

ยังมีข้อที่ควรปรารภอยู่อีกอย่างหนึ่ง คือ ถ้าการที่เสด็จพระ
ราชดำเนินเสียบมณฑลบัลแกเรียครั้งนี้ เป็นเครื่องเตือนให้ชาวเราผู้มีทรัพย์
เหลียวไปมองตททางภาคนี้แห่งพระราชอาณาจักรบ้าง ก็จะเป็นผลดีเป็นอัน
มาก ตามที่เป็นมาแล้วพวกเราที่เป็นชาวกรุงมักจะผลอๆไปเสียว่า พระ
ราชอาณาจักรหมคอยู่เพียงกรุงเทพฯ หรืออย่างกว้างออกไปก็เพียงถึง
มณฑลชั้นในๆ เช่น ราชบุรี นครชัยศรี กรุงเก่า และปราจีน เป็นต้น
ข้าพเจ้าจะทะนงยืนยันว่า ถ้าท่านที่เป็นชาวกรุงเทพฯ ได้มีโอกาสออกไป
ดูภูมิประเทศทางคาบสมุทรบ้างแล้ว จะรู้สึกประหลาดใจไม่น้อย เพราะ
จะได้พบพื้นที่อันจำเริญตา อย่างที่มิได้เคยคิดเคยฝันว่าจะมีอยู่ในที่ใกล้ๆ
เพียงเท่านั้น แม้ท่านที่เคยได้ไปประเทศยุโรปแล้ว ได้ไปในมณฑลบัลแกเรีย
บ้าง ก็คงจะรู้สึกประหลาดตาไม่น้อยกว่าที่ในยุโรปเลย ถ้าแม้ว่าท่าน
เป็นผู้ที่แลดูสิ่งซึ่งยิ่งกว่าผิวๆ เข้าไปอีกด้วยแล้ว ก็จะต้องรู้สึกประหลาด
ใจอีกชั้นหนึ่ง คือประหลาดใจที่จะได้เห็นที่แผ่นดินอันบริบูรณ์ทั้งอยู่ว่าง

เปล่า เพราะไม่มีพลเมืองพอที่จะทำการเพาะปลูก เท่ากับมีทรัพย์สินอยู่พร้อมแล้ว แต่ยังไม่มีการไปขยับเขยื้อน ชาวบางกอกที่มันๆ อยู่ว่าขัตติยคนกันนั้น ถ้ายอมสละความสุขซึ่งจะพึงหาได้ในกรุงเทพฯ ในโรงบ่อน, โรงเหล้า, โรงหญิง และโรงภาพยนตร์ แล้วจะไปลงทุนลงแรงทำการเพาะปลูกทางมณฑลอื่นๆ ได้บ้าง ก็น่าจะพอแก้ความจนได้โดยไม่ต้องลงทุนหรือเหนื่อยแรงเหลือเกินนัก การไปมาติดต่อกับกรุงเทพฯ ในไม่ช้าก็จะต้องสะดวกขึ้นทุกที เพราะในไม่ช้ารถไฟก็จะใช้เดินได้สะดวก ซึ่งจะทำให้รู้สึกว่าการเดินทางนั้นๆ ไม่สุดหล้าฟ้าเขียวอย่างเช่นแต่ก่อน

ธรรมดาสิ่งซึ่งมีราคา จะปกปิดราคาไว้นานปานใดหาได้ไม่ดินแดนในมณฑลอื่นๆ ได้แห่งพระราชอาณาจักรสยามนี้ เป็นสิ่งซึ่งมีราคาอันจะแลเห็นปรากฏชัดขึ้นทุกวัน เพราะฉะนั้นคงจะต้องเป็นที่พึงปรารถนาแก่คนเป็นแน่แท้ พวกเราที่เป็นชาวไทย เป็นเจ้าของท้องถิ่นมีราคานั้นอยู่แล้ว ถ้าไม่เริ่มรู้จักราคาที่ของตนเสียเร็วๆ ก็น่าจะมีชนชาติอื่นที่เขารู้จักราคาดีกว่าพวกเราเองนั้น เข้ามายึดถือเสียเต็มหมดในไม่ช้า คนไทยเราโดยมากมักแก้ตัวว่า จะไปถือที่ดินไม่ได้เพราะไม่มีทุน แต่ที่เหล่านั้นจับจ้องได้เปล่าๆ ที่เดียว หากจะต้องลงทุนบ้างก็เพียงค่าซื้อพืชพรรณไปเพาะปลูกและจ้างคนห้กร้างถางพงเท่านั้น

ถึงแม้ท่านผู้ใดได้อ่านจดหมายเหตุเหล่านี้แล้ว และปล่อยความคิดให้ไผ่ไปในทางที่คิดได้แห่งประเทศสยามบ้าง ข้าพเจ้าก็จะรู้สึกว่าจะไม่เสียเวลาเปล่าที่เขียนจดหมายเหตุเหล่านี้.

กิจการของแบงก์ย่อย

คนบางคน (และจำนวนมีไม่น้อย) มักเข้าใจว่า การตั้งแบงก์ไม่มีตาเสียเลย มีแต่ทำได้อย่างเดียว และเพราะความเข้าใจผิดเช่นนั้น จึงมีคนถูกหลอกลอบขายไปเสียมากกว่ามากแล้ว และคงจะยังมีต่อไปอีกเป็นแน่ อาศัยความเชื่อถือของคนซึ่งพากันมีอยู่ดังกล่าวแล้วนั้น จึงได้มีผู้ฉลาดบังเกิดขึ้นหลายคน ซึ่งคิดเห็นว่า จะคิดทำการค้าขายอย่างไรก็ไม่มั่งมี ได้รวดเร็วเท่าการตั้งแบงก์ เพราะถ้าจะคิดทำการค้าขายอย่างใด ๆ ก็ยังจะต้องคิดหาเครื่องมือและหาสินค้า ทั้งจะต้องลงทุนเพื่อใช้จ่ายบ้าง ซึ่งล้วนเป็นเครื่องตัดทอนกำไรลงทั้งสิ้น แต่ส่วนการแบงก์ก็คิดตั้งขึ้นเท่ากับไม่ต้องลงทุนอะไรเลย เพราะถึงจะไม่ได้หุ้นเปล่า ๆ (ฟรีแชร์) ก็คงได้ค่าธรรมเนียมในหน้าที่กรรมการ และนอกจากนั้นก็คอยแต่นั่งรับเงินที่คนเชื่อถือนำมาเงินมาฝาก เหมือนเอาเงินมาขึ้นให้เจ้าของแบงก์และพวกพ้องเขาไปใช้ตามชอบใจฉะนั้น

เงินที่รับฝากไว้นั้น นัยว่าก็ว่าจะได้เอาไปใช้ทำประโยชน์ให้กองงามขึ้น และวิธีที่จะหาผลประโยชน์ได้ดีที่สุด ก็โดยให้เขากู้ไปอีกต่อหนึ่ง จะได้หวังเอาดอกเบี้ยจากผู้กู้ การให้กู้นั้นก็กระทำอย่างกวอดขันจริงๆ แล้ว ก็อาจที่จะเป็นผลดีได้จริง ช้อนยอมไม่ใคร่จะเถียงเลย แต่โดยมากแบงก์ยอมไม่ใคร่ จะทำการ อันนี้ ด้วย ความระมัดระวัง เท่าที่ควร และมักพลาดลงด้วยเหตุเชื่อคนกันมากเกินไป ยอมให้กู้ไปโดยมิได้พึงเล็งดูว่า มีหลักทรัพย์เป็นประกันอยู่เพียงพอหรือไม่ มัวแต่ตื่นเต็นไปในทางที่คิดจะได้ดอกเบี้ยมาก ๆ ตามปรกติผู้กู้เขาพูด ครั้นไม่เป็นจริงตามปากพูด และมีลูกหนี้เช่นนี้มาก ๆ เขาก็ถึงที่ตึงเครียด แบงก์เอง "หมุน" เงินไม่ทัน

ถูกเจ้าหน้าที่เขาทวงหนักเข้า พลิกแพลงไปอย่างใดไม่ได้แล้ว ก็เป็นอันต้องปิดประตูกัน นี่เป็นการล้มอย่างเบาว่าทุกอย่าง การล้มอย่างที่ ๒ และร้ายกว่าอย่างที่ ๓ มักยังเกิดขึ้นเพราะเจ้าของแบงก์ปรารถนาจะยังมีโดยรวดเร็ว จึงเอาเงินนั้นไปลงทุนในการอื่นใดอันหนึ่ง ซึ่งหวังว่าจะได้กำไรอย่างงดงามภายในเวลาอันรวดเร็ว แต่ผลึกฏิกการอื่นนั้นไม่เป็นผลสำเร็จ เจ้าของแบงก์ก็ไม่มีเงินใช้ให้แก่ผู้ฝากเท่านั้นเอง การล้มอย่างที่ ๓ และอย่างเลวทรามที่สุด คือเจ้าของแบงก์เอาเงินที่รับฝากไว้นั้นไปใช้เป็นอาณาประโยชน์ของตนเองเสียในทางที่ไม่มีช่องจะได้ทุนคืนเลย เช่นเอาไปสร้างตึกงามใหญ่โตอยู่เสียเอง หรือบำรุงความสุขของตนและเพื่อนฝูงเป็นต้น ทั้งให้พวกพ้องก็ขมไป โดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์สินประกันและยอมให้ค้างอยู่ได้นาน ๆ ก็ยินยอมให้เพื่อนฝูงตั้งจ่ายเงินเกินทุนที่ฝากตั้งนี้เป็นต้น ซึ่งยิ่งทำไปก็ยิ่งเป็นทางร่อยหรอมากขึ้นทุกที จนในที่สุด “หมุน” เงินไม่ทันก็เลยฉิบหายกัน

การแบงก์ล้มในกรุงเทพฯ เราได้เห็นมาแล้วในเร็ว ๆ นี้มากเกินความต้องการแล้ว และได้ฟังคนฮวดฉลาดกล่าวว่า “ฉันทว่าแล้ว!” ดังนี้ก็จนออกซิन्हแล้วเหมือนกัน ทั้งพอแบงก์ในเมืองเราล้มลงที่ไร เห็นมีแต่ถูกช้ำมึงก็เต็ม ดูประหนึ่งว่าในโลกนี้ไม่มีที่ไหนที่แบงก์จะล้มมากเท่าในกรุงเทพฯ ซึ่งถ้าจะนึกไปแล้วก็ดูราวกับจะกล่าวได้ว่า ที่ใด ๆ ในโลกไม่มีคนช้ำมึงมากเท่าในกรุงเทพฯ ดังนั้นก็ดูไม่เป็นเกียรติยศอะไรแก่กรุงเทพฯ หรือชาติไทยเลย

แท้จริงการตั้งแบงก์เล็ก ๆ เพื่อประโยชน์ของผู้ตั้งโดยเฉพาะ และการที่แบงก์เช่นนั้นต้องล้ม มิใช่จะมีแต่ในเมืองเราเท่านั้นก็หามิได้ แม้ในประเทศอังกฤษซึ่งใคร ๆ โดยมากมักนิยมกันว่า เป็นผู้ริเริ่มกิจการแบงก์ก็มีเหตุเช่นนั้นเหมือนกัน ดังมีปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ “ไทมส์” ประจำ

สัปดาห์ วันที่ ๒๕ ธันวาคม คนเอง กล่าวถึงการล้มแห่งแบงก์ชื่อ "ซีวิล เซอร์วิซแบงก์" มีข้อความดังต่อไปนี้

(คำแปล)

ซีวิลเซอร์วิซแบงก์ (จำกัดสินใช้) แห่งถนนเซริงครอสต์ ได้ปิดประตูแล้วเมื่อวันเสาร์ (ที่ ๑๘ ธันวาคม) มีสเตอร์ โบรแฮม เจ้าพนักงานใหญ่ ผู้รักษาทรัพย์สินสมบัติ ได้ชี้แจงความเป็นอยู่ในทางบัญชี ณ ท่ามกลางที่ชุมนุมอันแน่นแห่งเจ้าหนี้ ที่โรงอาหารโฮบอร์นเวสต์โรจด์ เมื่อวันจันทร์ พวกกรรมการได้กำหนดการใช้หนี้ที่ค้างอยู่นั้นไว้แล้ว แต่มีสเตอร์ โบรแฮมชี้แจงว่า ครั้นเมื่อตัวเขาได้พิจารณาที่กำหนดการนั้นแล้ว กรรมการได้ถอนกำหนดการใช้หนี้นั้น และได้ยินยอมให้ออกประกาศชั่วคราว เพื่อจะได้ทำการเลิกบริษัทโดยความพร้อมใจแห่งกรรมการเอง และเขาจึงไม่ปรารถนาที่จะว่าด้วยเรื่องกำหนดการใช้หนี้ต่อไป

มีสเตอร์ โบรแฮมได้กล่าวต่อไปว่า ตามคำชี้แจงแห่งกรรมการได้กล่าวว่า เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน มีหนี้ยู่รวมเบ็ดเตล็ด ๕๘,๕๔๔ ปอนด์ และเป็นเจ้าหนี้อยู่ ๕๘,๖๓๒ ปอนด์ นอกจากเงินทุนซึ่งผู้ถือหุ้นยังมีได้ส่ง และซึ่งมิได้เรียกยังมีเงินอยู่อีกเป็นจำนวน ๒๕๔ ปอนด์ ซึ่งยังมีได้ใช้ให้ไปแก่เจ้าหนี้สามัญ คำชี้แจงของกรรมการหาได้แสดงปรากฏไม่ว่าแบงก์ซึ่งบริษัทได้ฝากเงินไว้นั้น เป็นเจ้าหนี้อยู่โดยจำนวนถึง ๗,๗๖๖ ปอนด์ และได้ถือหลักทรัพย์ คือใบหุ้นต่างๆของบริษัทซึ่งฝ่ายเจ้าหนี้ประมาณเป็นราคา ๗,๗๓๒ ปอนด์ นอกจากนั้นแบงก์ผู้รับฝากเงินก็จะได้มีกรรมสิทธิ์ในส่วนของเงินสด ซึ่งมีอยู่ในบัญชีรายวันของบริษัทซึ่งฝากไว้ ซึ่งเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม มีอยู่ ๗,๗๖๖ ปอนด์ และซึ่งแบงก์อาจจะยึดเอาไว้เสียได้ ถ้าทรัพย์สินที่ตีประกันไว้นั้นไม่ได้ราคาเพียงพอที่จะใช้หนี้ เมื่อถือเอาว่าแบงก์ผู้รับฝากเงิน

นั้นจะเป็นอันได้ห้คืนบริบูรณ์แล้ว เท่าที่มีสเตอร์โบรแซมทราบอยู่แล้วนั้น ก็ยังจะต้องใช้หนี้รายอื่น ๆ อยู่อีกรวม ๒๐,๐๘๘ ปอนด์

ส่วนทุนทรัพย์ เงินสด ๔,๖๐๐ ปอนด์ ซึ่งมีค่าอยู่ในรายงานของกรรมการนั้น คือรวมเงินราย ๓,๓๖๖ ปอนด์ ซึ่งอยู่ในมือแบ่งกัผู้รับฝากนั้นด้วย ซึ่งที่จริงเงินรายนี้หากจริงถือเอาเป็นทรัพย์บริษัทไม่ (คือมีผู้คงไว้เสียแล้ว) ในวันที่ ๕ พฤศจิกายน คงมีเงินสดอยู่ในมือบริษัท ๘๐๗ ปอนด์ นอกจากจำนวนเงินที่อยู่ในมือผู้รับฝากนั้น กรรมการได้ประมาณราคาแห่งหุ้นส่วนต่าง ๆ (ในบริษัทอื่น) เป็นจำนวนเงิน ๕,๗๐๐ ปอนด์ แต่เจ้าพนักงานไม่พบหลักฐานเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นว่า จะมีหนทางได้จำนวนเงินมาจริงเท่าที่ประมาณนั้น รายการสำคัญที่สุดซึ่งมีค่าถึงในคำชี้แจงของกรรมการนั้นคือ “รายเงินให้กู้และซึ่งมีผู้ส่งจำเิน ที่จะได้รับคืนมาเป็นครั้งคราวในเวลาต่าง ๆ แต่ไม่มีรายใดเกินกว่า ๓ ปี ประมาณจำนวนเงิน ๔๐,๐๐๐ ปอนด์” เจ้าพนักงานสอบสวนได้ควมว่ารายการลูกหนมีอยู่ดังต่อไปนี้ คือ เงินให้กู้ ๓๑,๖๑๒ ปอนด์ เงินส่งจำเิน ๒๓,๐๐๘ ปอนด์ รวมเป็น ๕๔,๖๒๐ ปอนด์ เจ้าพนักงานคะเนว่า คงจะเก็บได้ไม่เกินกว่า ๑๑,๘๘๖ ปอนด์ ในรายลูกหนของบริษัทมีเงินที่ให้พนักงานในบริษัทเองกู้ หรือจ่ายเินเป็นจำนวนถึง ๒๑,๓๓๕ ปอนด์ พนักงานในบริษัทผู้เป็นลูกหนบริษัทเอง คือ:—

มิสเตอร์ เย ที. เสาทเกต (ประธานกรรมการ) ๕,๕๘๗ ปอนด์ ซึ่งค้างอยู่หลายปี และมีทรัพย์ประกันไม่เต็มราคา

มิสเตอร์ เฮช. อี. นิวตัน (กรรมการ) ๑,๖๐๐ ปอนด์ ซึ่งค้างอยู่หลายปีแล้ว และมีทรัพย์ประกันไม่เต็มราคา

มิสเตอร์ อี. วิลคิง (ผู้ตรวจบัญชี) ๘,๗๐๘ ปอนด์ ซึ่งค้างอยู่หลายปีแล้ว และมีทรัพย์ประกันไม่เต็มราคา

มิตเตอร์ เฮล เฮล. คูเปอร์ (ผู้จัดการและเลขานุการ) ๕,๕๕๐ ปอนด์ ซึ่งค้างอยู่ ๒ ปีแล้ว และไม่มีหลักทรัพย์เป็นประกันเลย

มิตเตอร์ ตี. บี. คัสเซ็น ซึ่งแสดงตนเป็นผู้ถือหุ้นส่วนมากที่สุด ได้กล่าวขึ้นว่า จำนวนเงินเหล่านี้มิได้มีแสดงในบัญชีใช้จ่ายของบริษัทเลย

เจ้าพนักงานผู้รักษาทะเบียนคดีตอบว่า เรื่องนี้เป็นข้อซึ่งเขาจะต้องพิจารณาต่อไป เจ้าพนักงานประมาณว่า ทุนทรัพย์ทั้งหมดมีอยู่เป็นจำนวน ๒๓,๙๓๕ ปอนด์ คงเป็นอันยังขาดไม่พอใช้หนี้อยู่อีก ๓๖,๑๖๓ ปอนด์ โดยยกเงินทุนซึ่งผู้ถือหุ้นยังมีได้ใช้และซึ่งบริษัทยังมีได้เรียกหนี้เสีย อาศัยเหตุที่ได้เรียกทุนอีกหุ้นละ ๕ ชิลลิง เมื่อเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน เป็นอันได้เงินมา ๗,๖๕๕ ปอนด์ คงเหลือทุนที่ยังค้างอยู่อีก ๕,๓๑๓ ปอนด์ บรรดากรรมการยังมีได้ลงทุน ๕ ชิลลิง ต่อหุ้นตามที่เรียกหนี้เสีย นอกจากมิตเตอร์ เฮล. เมอร์ฟี คนเดียวเท่านั้นได้ส่งแล้ว

ที่ประชุมได้ตกลงกันว่าให้ยึดแบงก์ และบังคับให้บริษัทล้มละลาย

มิตเตอร์ คัสเซ็น กล่าววาท่า ทุน ๓๖,๐๐๐ ปอนด์ “ได้อันตรธานโดยอาการอันลึกลับ”

เจ้าพนักงานผู้รักษาทะเบียนคดีจึงกล่าวว่า เขาจะได้พิจารณาข้อนี้ต่อไป แท้จริงเขาเห็นว่าเป็นของน่าเกลียดอย่างยิ่งที่บริษัทชนิดนี้ได้ใช้นามว่า แบงก์อันเป็นของควรมิยอม เพื่อประโยชน์ให้พนักงานของบริษัทเองได้กู้เงินและตั้งจ่ายเกินบัญชี ความจริงเป็นเช่นนั้นแท้ ๆ ที่เดียว

(จบคำแปล)

ผู้อ่านเมื่อได้อ่านข้อความข้างบนนี้แล้วคงจะรู้สึกวาท่า วิธีดำเนินการของแบงก์ย่อย ไม่ว่าแห่งใด ย่อมจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ

บริษัทเช่นนี้มักมีอยู่สำหรับความสะดวกแก่ผู้เป็นกรรมการ และพรรคพวกเป็นพัน และถ้าตราบไต่ยังมีคนพอใจเชื่อถ้อยคำของผู้ที่ตั้ง “แบงก์” พวกนั้นนำเงินไปฝากโดยเห็นแค่ดอกเบ็ญ ซึ่งเขาว่าจะให้ได้อย่างงามๆ ฉะนั้นคงจะยังต้องมีผู้คิดตั้ง “แบงก์” ชนิดนี้เข้าไปแล้ว พุคน้อยๆ หน่อยก็ตีเพราะเราเื่องต่างหากนะท่านเฮ้ย และถึงแม้เราจะพูดจาใช้วาจาให้หยาบคายปานใด กล่าวโทษโฆษณาความชั่วของผู้ที่ตั้ง “แบงก์” ขึ้นสำหรับดวงเอาเงินคนนั้นปานใด เงินของเราที่ได้สูญไปแล้วเพราะความหลงเชื่อเขานั้นจะได้กลับคืนมากี่หามิได้

สุภาษิตที่ควรใช้เตือนใจเราทั้งหลายในเมื่อจะทำกิจการกับแบงก์คือ “ข้าๆ ได้พร้าวสองเล่มงาม” อธิบายว่า การที่จะนำเงินไปฝากแบงก์ไต่ ถึงแม้ว่าจะได้ดอกเบ็ญน้อยเป็นทางที่ทรัพย์สินของเราจะผลิตดอกออกผลข้าไปหน่อยก็ช่างเถิด ถือเอาความได้โดยแน่นอนเป็นเกณฑ์ ดีกว่าที่จะเอาเงินไปทิ้งเสียในบริษัท ซึ่งประกาศว่าจะทำให้เราได้มันมีเร็ว แต่ซึ่งโดยมากมักมีผู้ที่ได้มันมีเร็วจริงแต่ผู้เป็นเจ้าของบริษัท กับพรรคพวกของเขาเองเท่านั้น ถ้าเราชวนกันกำหนดจดจำช้อนให้มันไว้แล้ว ผู้ที่คิดตั้ง “แบงก์” ก็จะต้องไม่มีใครได้โดยง่ายเท่าที่ได้เป็นมาแล้ว และเราก็ไม่ต้องเปลืองเวลานั่งค้าเพื่อนร่วมญาติกันเองให้คนอื่นเขาฟัง เหมือนสาวไส้ให้กากิน ซึ่งเป็นกิจอันสกปรกไม่น่าพึงใจอย่างใดเลย ขอเชิญท่านคำนึงดูจงดีเถิด.

อัครบาท

“ผ่าซาก หรือ ซ้าซาก?”

แจ้งความมายังท่านบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทย ทราบ

หมื่นข้าพเจ้าไม่ใคร่จะมีเวลาเขียนอะไร เพราะเป็นเวลาระหว่างทำการประลองยุทธเสือบ้า แต่ข้าพเจ้าก็มีเวลาพอที่จะอ่านหนังสือพิมพ์ของท่านบ้าง และวันนี้ข้าพเจ้าเผอิญมีเวลาว่าง จึงเขียนจดหมายนี้มายังท่านซึ่งท่านจะนำลงพิมพ์หรือไม่ก็สุดแท้แต่จะเห็นสมควรเถิด

ในหนังสือพิมพ์ของท่านฉบับลงวันที่ ๕ มีนาคม มีเรื่องที่น่าหน้าว่า “ความเปลี่ยนแปลงของโลก” ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าทั้งและอ่านจนตลอด ครั้นเมื่ออ่านจนจบแล้วรู้สึกอย่างไร?

ในเรื่องนั้น “น.ภ.” ผู้แต่งได้บอกกล่าวไว้ว่า จะกล่าวอย่าง “ชวานผ่าซาก” ข้าพเจ้าจึงอยากทราบจริงๆ ว่า “น.ภ.” เป็นผู้ชอบฟังคำพูด “ชวานผ่าซาก” เช่นนั้นบ้างหรือไม่ เมื่อชอบพูดเช่นนั้นแล้ว ต้องฟัง (หรืออ่าน) คำเช่นนั้นดูบ้างเป็นไร คู่มือหรือว่ารสชาติมันจะขมหรือหวาน

“น.ภ.” กล่าวไว้ว่า ราชการในกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ยังดำเนินไปไม่เร็วเสมอกัน ข้อนี้มีใจของใหม่เป็นของเป็นมาแล้วแต่ครั้งพระเจ้าเหา การเปลี่ยนจะทำให้เป็นไปในชั่วพริบตาพริบเดียวแล้วได้หรือ? ต้องอาศัยแก้วดาวพัตน์กันนั้นดีจึงจะทำเช่นนั้นได้

“น.ภ.” กล่าวเป็นเลาๆ ถึง “ความบกพร่องของเรา” แต่หาได้ชี้ออกมาเป็นตุเป็นตะไม่ว่าอะไรมันบกพร่องข้อไหน จึงเป็นอันสันนิษฐานได้จากคำชมเชยราชการกระทรวงกลาโหมว่า “น.ภ.” ต้องการยกเอา

กระทรวงนั้นเป็นตัวอย่าง แต่ “น.ภ.” ได้หวนตรองดูบ้างหรือเปล่าว่า
กิจการต่างประเทศก็ต้องใช้ต่างวิธี? ราชการก็เหมือนกิจการของบุคคล
หรือบริษัท คือต้องคำนึงถึงความเหมาะสม เป็นที่^๕ เหมาะแก่เวลา
เหมาะแก่โอกาส เหมาะแก่ประเทศ เหมาะแก่บริษัท เหมาะแก่กิจการ
เหมาะแก่เหตุ

มีคนข้าพเจ้าจะขอตั้งปัญหาบางข้อ เนื่องด้วยความเห็น “ผ่า
ซาก” (หรือ “ชำซาก”) ของ “น.ภ.” ดังต่อไปนี้ :—

๑. เวลา^๖ นี้ (ซึ่งเป็นเวลาสงคราม) เป็นเวลาเหมาะสมหรือที่จะ
จับสืบเปลี่ยนตัวบุคคลในราชการ ไขว้ไปเขามา?

๒. โอกาส^๗ นี้เป็นโอกาสเหมาะสมหรือที่จะเอากิจการที่เนื่องด้วย
กรุงสยามโดยจำเพาะ ไปกวนตอแยะสัมพันธมิตรของเรา ในเวลาที่เขา
กำลังต้องกระทำความพยายามอย่างขบถยิ่ง และใช้สติปัญญาสามารถ
รวมกัน เพื่อดำริและจัดการต่อสู้เอาชัยแก่ศัตรูของเรา?

๓. ประเทศ^๘ นี้เหมือนญี่ปุ่นหรือ จึงจะต้องเปรียบเทียบกับญี่ปุ่น
ทุกสิ่งทุกอย่างไป? ผู้ที่ยังไม่ได้เคยไปเห็นกิจการในประเทศญี่ปุ่นด้วยตา
ตนเอง เป็นแต่ได้ความรู้จากหนังสือที่อ่าน เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง จะ
ระงับการเปรียบเทียบเรากับเมืองญี่ปุ่นเดี่ยบบ้างสักพักหนึ่งจะดีไหม?

๔. บริษัท ของกระทรวงพลเรือน (คือข้าราชการและคนใช้ใน
กระทรวงนั้นๆ) ตั้งอยู่ในวินัยอย่างทหารแล้วหรือ จึงจะแนะนำให้กระทรวง
พลเรือนต่างๆ ดำเนินการปกครองอย่างกระทรวงกลาโหม? แม้ในกระ
ทรวงกลาโหมเอง พวก เสนา กับ อำมาตย์ ก็อยู่ในระเบียบผิดกันไม่ใช่
หรือ?

๕. กิจการ ของกระทรวงทบวงการต่างๆ จะจัดว่าเหมือนกันทั้ง
หมดขณะนั้นหรือ จึงจะแนะนำให้ใช้ระเบียบการอย่างเดียวกัน? เมื่อช่างไม้

ใช้ชวานเป็นเครื่องมือประกอบกิจการได้แทบทุกอย่างฉะนี้ เราจะตั้งระเบียบให้เสมียนทั้งปวงใช้ชวานเหลาดินสอบ้างจะเป็นอย่างไร? หรือเสมียนผู้ใดจะกล่าวว่ชวานเหลาดินสอไม่ได้? ชวานก็เป็นเหล็กมีคม และนัยว่าถ้าจะบังคับให้ใช้เหลาให้ได้จริงๆ แล้ว จะไม่ได้เที่ยวหรือ? ก็คงเหลาได้ แต่ถ้าท่านไปพบเสมียนนั่งเหลาดินสอด้วยชวาน ท่านจะขันไหม? คงขันเป็นแน่ แต่ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่าคุณจะไม่ค่อยดีกว่ามี "จเรสำหรับตรวจราชการพลเรือนทั่วไป" ตามความเห็นของ "น.ภ." เพราะไม่เคยพบเคยเห็นรัฐบาลไหนในโลกนี้ตั้งจเรสำหรับ ตรวจราชการพลเรือนเลย!

๖. เหตุ ที่กระทรวงกลาโหมตั้ง กรรมการคัดเลือกผู้ที่ไม่เหมาะสมแก่ตำแหน่งหน้าที่ออกหรือสับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่บางตำแหน่งนั้น เป็นเหตุอันสมควรเพียงพอแล้วหรือ ที่จะต้องให้กระทรวงพลเรือนทั้งปวงตั้งตั้ง กรรมการเช่นนั้นบ้าง? อีกประการหนึ่ง ค่าที่บุคคลบางคนไม่พอใจในตำแหน่งหน้าที่ของตนในราชการจนต้องลาออกเสียแล้วฉะนั้น เป็นเหตุเพียงพอละหรือ ที่จะให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องทรงริบจับสับเปลี่ยนแปลงหน้าที่ราชการ?

ที่ข้าพเจ้าได้กล่าวข้อความมาจริงๆ เช่นนี้ หวังใจว่า "น.ภ." จะไม่เคืองเพราะเขาเป็นผู้ชอบการพูดอย่าง "ชวานผ่าซาก" ไม่ใช่หรือ? แต่ถ้าเคืองก็ขอภัยแก่ข้าพเจ้าเสียเถิด และขอให้เข้าใจว่า การพูด "ชวานผ่าซาก" นั้นมันไม่เป็นของยากอะไรดอก มันยากอยู่ที่ตอนผ่า แล้วให้ได้แก่นด้วยนั่นแหละ!

จากข้าพเจ้าผู้เป็นสหายของหนังสือพิมพ์ไทย.

ระว่างผพนัน!

แจ้งความมายังท่านบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทย ทราบ

ข้าพเจ้ามีความยินดีจริงๆ ที่ได้เห็นท่านลงความเห็นทักท้วงและติเตียนผู้ที่ริอ่านเล่นการพนัน เนื่องด้วย การเล่นฟุตบอล ถ้วยทองหลวง และข้าพเจ้าเว้นเสียไม่ได้ที่จะมีจดหมายมาแจ้งให้ท่านทราบว่า ข้าพเจ้าเห็นชอบด้วยตามความเห็นของท่านทุกประการ

ข้าพเจ้าได้เคยนึกเสียใจมานานแล้ว ที่รู้สึกว่าการพนันคือเป็นของที่เข้าเลือดชาวไทยเราเสียจริงๆ จนน่าอนาถใจ จริงอยู่การพนันย่อมมีอยู่ในหมู่ชนไม่ว่าชาติใดภาษาใด แต่ข้าพเจ้าก็ยังไม่ได้เคยพบชนหมู่ใดเลยที่จะไม่ได้รับความเสียหายเพราะการพนัน ส่วนข้อที่เสียทรัพย์สินนัยกเสียเกิด แต่นอกจากนี้ยังเป็นเหตุให้ประพฤตชั่วอย่างอื่น ๆ อีก เช่น ดื้อโงก, ขโมย, หลอกหลวง, ปอกลอก และถ้าเป็นคนที่ไม่รู้จักเล่นอย่างนักเลงกรีธา (สล็อตสแมน) ก็เลยบังเกิดเหตุร้ายๆ เช่น อาฆาตปองร้ายกันหรือถึงแก่ทำร้ายกันบ้างก็มี

เมื่อเริ่มมีการเล่นฟุตบอลสำหรับรางวัลด้วยหลวง ข้าพเจ้าหวังอยู่ว่าจะได้เห็นการเล่นอย่างสนุกเกิดขึ้นในเมืองไทยอย่างหนึ่ง ซึ่งจะไม่มี การพนันพร้อมด้วยผลร้ายต่างๆ แห่งการพนัน เพราะในพระราชปรารภที่พิมพ์ไว้ในสมุดระเบียบการ ของกรมการ ฟุตบอล ถ้วยทองหลวง นั้น มีข้อความอยู่ว่า ฟุตบอลเป็นการเล่นอย่างดี เพราะไม่มี การพนัน

แต่ครั้นเริ่มเล่นไปได้หน่อย ก็มีข่าวมากระทบหูข้าพเจ้ามากขึ้นทุกทีว่ามีการพนันต่อรองกันอย่างมากๆ เช่น มีรายหนึ่ง พนันเอาเบี้ย ๑๐ ขวด ต่อ ๑๐ ทิป ว่าโรงเรียนนายเรือจะชนะ ตั้งขึ้นเป็นต้น เมื่อพนันกันอย่างรุนแรงเช่นนั้น ก็ไม่เป็นอัศจรรย์อันใด ที่ผู้แพ้พนันจะต้องโกรธ

เคื่องจนมืดความเป็นนักเลงกวีวิชาและสมบัติผู้ดี! ข้าพเจ้าเคยได้ยินข่าวโจษกันว่า เมื่อวันที่โรงเรียนนายเรือเล่นกับกรมเลื่อยป่าราบหลวงนั้น ถึงแกมีผู้ใดกล่าวว่่า ท่นักเรียนนายเรือแพ้วนั้นน เพราะนักเรียนนายเรือผู้เล่นบางคนได้รับดินบ่นให้แกล่งเล่นลตหย่อน คำพูดเช่นนั้นเป็นคำที่ตูดนักเรียนนายเรืออย่างน่าซ้งที่สุด เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าหวังใจว่่า ข่าวโจษอันนั้นจะเป็นข่าวเหลวไหล เพราะว่าถ้าใครพูดได้เช่นนั้นจริงแล้ว ก็ไม่ใช่คนที่ควรจะให้เข้าสมาคมกับผู้ดีอีกต่อไป ควรไปสมาคมแต่กับก๊วยตามโรงบ่อนเท่านั้น! แต่ผู้เล่นพนันแล้วไม่รู้จักสะกดใจอย่างนักเลงเช่นกล่าวมาแล้ววันนั้น บางทีแม้แต่โรงบ่อน ก็จะเป็นสถานที่อันดี เกินวาสนาเขาไปละกระมัง ข้อแน่นอนมื่ออยู่อย่างหนึ่ง คือคนจำพวกนี้ เข้าที่ไหนคงบ่อนแตกที่นั่น!

เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าหวังใจว่่า บรรดาคนไทยที่ชอบฟุตบอลโดยเชิงนักเลงกวีวิชาแท้ๆ จะช่วยกันเปล่งเสียงให้ดังพร้อมกัน ตีเตือนคนที่จะมาเอาสนามฟุตบอลเป็นบ่อน หรือที่ขมขมข้องจรวัดและนักเลงหัวไม้ ถ้าไม่ตีครอนเสียแต่เดี๋ยวนี ในไม่ช้าจะไม่ได้ดูฟุตบอลดีจริง ๆ เพราะถ้าซ้นปล่อยให้มีการพนันกันจนติดแล้ว ต่อไปความแพ้วชนะจะไม่ได้ตกอยู่ที่ตูดผู้เล่น คือพวกใดที่มีผู้พนันหนุนไว้มากๆ แม้อีกพวกหนึ่งจะเล่นเอาชนะก็คงจะต้องถูกรับหนึ่งสี่กล่าวคำขู่เชิญจะทำร้ายร่างกายเป็นต้น จนกลัวไม่กล้าเอาชนะดังนั้นก็ ได้ ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวว่่า แม้แต่คราวนี้ก็ยังได้มีผู้เขียนจดหมายคล้ายๆ เช่นนั้นแล้วรายหนึ่ง ทำนายเหตุร้ายต่างๆ อันจะบังเกิดมี ถ้าโรงเรียนนายเรือไม่ได้ถ้อยของ จริงอยู่ข่าวนี้ก็ไม่มีหลักฐาน และข้าพเจ้าก็ไม่ทราบตัวตนว่่าใครเขียนถึงใครกันแน่ เป็นแต่ได้ยินแ่ววๆ แต่ก็พอแลเห็นหนทางได้ว่่า ต่อไปอาจจะมีเหตุอย่างไร

ข้าพเจ้าเชื่อว่า หนังสือพิมพ์ไทยจะช่วยตะโกนเตือนใจเพื่อนไทยอยู่เสมอให้ระวังตัวอย่าให้ผีพนันเข้าสิงได้ คงจะได้รับความชอบใจของบรรดานักเลงกวีวิชาทุกคนเป็นแน่.

อัสวาท

สุภาษิต
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖

สุภาษิต

พระราชนิพนธ์

ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ความดี

คุณและความดี ทำให้มีผู้จึณาทุกแห่งหน

คามใจท่าน น. ๕๗

ใครมีความดีอยู่ในตัวจริง ๆ ต้องมีคนเกลียดบ้าง
เพราะข้อมต้องมีคนจึณา

นินทาสโมสร น. ๓๕

ความดีไม่เป็นของที่ทำหงอนขน

คามใจท่าน น. ๑๒๔

การวายปรานและว้าห้รุ่งราศี เป็นผลกุศลกรรมทำไว้มี ฯ

เวนิสวานิช น. ๘๔

๑ ผู้เสร้างศึกษาไซ้ สุขสันจิตสม ฯ

ลิตทิพายัพ น. ๑๓๕

๑	แต่ปรากฏและบ้อม	ประคอง
	ยังต้องทลายลง	สักครั้ง
	มันจริงก็แต่ตรง	บุญบาป
	เราจึงควรแต่ตั้ง	จิตเฝ้าการกุศล ๆ
		ลลิตพายุ์พ น. ๑๔๒

๑ อนิจจาโลกเราน่าเศร้าจิต
อันความงามสุจริตทุกสิ่งสรรพ
กลับจะเป็นเครื่องประจัญคนดีพลัน ๆ
คามใจท่าน น. ๔๘

๑ จงดูแบบแบบโบราณท่านสอนไว้
ให้กอบกิจโดยไม้นึกประสงค์
ซึ่งบำเหน็จเจตนาและพะวง
ตรงอยู่ที่จะกอบภรณ์ีย์ ๆ
คามใจท่าน น. ๕๑

๑ ผู้ที่จนหลายคนคงมีทรัพย์ !
นายจะกลับต้องระขอบนอบน้อมข้า !
ชนสามัญก็จะพลันขึ้นราคา
แม้ว่าสรรพจริงตามความงามดี ๆ
เวนิศวานิช น. ๘๑

ผู้ที่เกิดมาในตระกูลต่ำแล้ว แต่ประพฤตินดี
ก็เสมอกับยกตนเองให้ขึ้นสู่ชาติอันสูง

พระศกนทศเป น. ๑๘๓

รกเขยขย อตตโน สารุ ลวณิ โลณดี ยกา

(สมเด็จพระสังฆราช สาทรงพระนิพนธ์)

(โคลงมหาสินธุมาลี)

๑ <u>ความดีจรงรักษ์ไว้</u>	<u>ให้คง ตนนา</u>
<u>ประหน่งเกลือดำรัง</u>	<u>รสหม่น</u>
อันว่าจะถือตรง	ภานิด นัฎา
จำจะตั้งจิตน	แน่นไว้ในธรรม
๑ <u>กรรมใดก่อขึ้นย่อม</u>	ยังผล
ดิชว่ดั่งที่ตน	ประพฤติ
ทำดีจักได้ชัล	ผลเลิศ
ทำชั่วจักเสียจิต	เพราะโทษตามทัน
๑ <u>อันกรรมบถสืบ</u>	กุศล
ก่อเกิดพิบูลผล	เสริมสุข
ได้สุขหากกังวล	เสวยสุข
อาจจะกลับได้ทุกช	เพราะขาดบริหาร

◎ การคทา ^๔ ข ^๕ นแล้ว	เห็นพอ
ไม่ผด ^๕ ง ^๕ ข ^๕ น ^๕ หนอ	อาจเส ^๕ ร ^๕ า
ทำ ^๕ ค ^๕ อ ^๕ ก ^๕ ตาม ^๕ ค ^๕ อ	ค ^๕ อ ^๕ ก ^๕ น ^๕ น ^๕ แ ^๕ ล
จ ^๕ ง ^๕ จะ ^๕ ถ ^๕ ก ^๕ ตาม ^๕ ค ^๕ า	ป ^๕ ร ^๕ า ^๕ ษ ^๕ ณ ^๕ ์ ^๕ ข ^๕ อง ^๕ ส ^๕ ร ^๕ ร ^๕ เส ^๕ ร ^๕ ิ ^๕ ญ
◎ ม ^๕ ัว ^๕ เพ ^๕ ล ^๕ ิน ^๕ ม ^๕ ัว ^๕ เพ ^๕ ล ^๕ ค ^๕ ด ^๕ ว ^๕ ย	ผ ^๕ ล ^๕ ก ^๕ ร ^๕ ร ^๕ ม
เล ^๕ ย ^๕ ด ^๕ ิน ^๕ ต ^๕ ัว ^๕ ม ^๕ ัก ^๕ น ^๕ า	ป ^๕ ระ ^๕ มา ^๕ ท
เพ ^๕ ล ^๕ อ ^๕ พ ^๕ ลา ^๕ ด ^๕ อ ^๕ า ^๕ จ ^๕ ถ ^๕ ล ^๕ า	เล ^๕ ย ^๕ ผ ^๕ ิต
อ ^๕ ิ ^๕ ญ ^๕ ฐ ^๕ ผ ^๕ ล ^๕ ก ^๕ ลับ ^๕ ข ^๕ า ^๕ ด	เพ ^๕ ร ^๕ า ^๕ ะ ^๕ เห ^๕ ต ^๕ ุ ^๕ ห ^๕ ล ^๕ ิง ^๕ จ ^๕ ิ
◎ ก ^๕ ร ^๕ ร ^๕ ม ^๕ ไ ^๕ ด ^๕ บั ^๕ ณ ^๕ ท ^๕ ิต ^๕ ช ^๕ ร ^๕ อง	ส ^๕ ร ^๕ ร ^๕ เส ^๕ ร ^๕ ิ ^๕ ญ
ร ^๕ เ ^๕ ง ^๕ ป ^๕ ระ ^๕ ก ^๕ อ ^๕ บ ^๕ ข ^๕ น ^๕ เท ^๕ อ ^๕ ญ	อ ^๕ ย ^๕ า ^๕ ข ^๕ ้า
ก ^๕ ุ ^๕ ส ^๕ ล ^๕ จะ ^๕ ก ^๕ อ ^๕ บ ^๕ เก ^๕ ิน	ไป ^๕ บ ^๕ ่ ^๕ ไ ^๕ ด้ ^๕ เ ^๕ ย
ป ^๕ ระ ^๕ ห ^๕ น ^๕ ง ^๕ ล ^๕ ง ^๕ ท ^๕ ุ ^๕ น ^๕ ค ^๕ ้า	ป ^๕ ระ ^๕ โย ^๕ ชน ^๕ ์ ^๕ ย ^๕ ัง ^๕ บุ ^๕ ญ
◎ ท ^๕ ุ ^๕ น ^๕ ล ^๕ ง ^๕ ไป ^๕ ก ^๕ ็ ^๕ ด ^๕ อง	ต ^๕ า ^๕ ม ^๕ ร ^๕ ัก ^๕ —ข ^๕ า ^๕ เส
น ^๕ ั ^๕ แ ^๕ ห ^๕ ละ ^๕ ข ^๕ ย ^๕ อ ^๕ ม ^๕ เ ^๕ น ^๕ ห ^๕ ล ^๕ ัก	พ ^๕ า ^๕ นิ ^๕ ช
ก ^๕ ุ ^๕ ส ^๕ ล ^๕ ร ^๕ เ ^๕ ม ^๕ เ ^๕ ล ^๕ ว ^๕ จ ^๕ ัก	ท ^๕ ิง ^๕ ท ^๕ อ ^๕ ด ^๕ ฉ ^๕ ัน ^๕ ไ ^๕ ด
ต ^๕ อง ^๕ ร ^๕ ัก ^๕ ษ ^๕ า ^๕ ไ ^๕ ว ^๕ นิ ^๕ ค ^๕ ย์	เพ ^๕ อ ^๕ ง ^๕ อ ^๕ ก ^๕ เ ^๕ ย ^๕ ง ^๕ า ^๕ มา
	ก ^๕ ุ ^๕ ล ^๕ ิต ^๕ ส ^๕ ม ^๕ ิต

(โคลง ๒)

◎ จากพุ^๕บ^๕ริ^๕สุ^๕ท^๕ธ^๕แล้ว อุ^๕ท^๕ก^๕สะ^๕อา^๕ด^๕เท^๕ ั^๕ง^๕ไ^๕ด้^๕ห^๕ล^๕้ง^๕ไ^๕หล^๕ฯ

(โคลง ๔)

๑ สิ่งใดจะเลิกแล้ว	ควรสรร—เสริญฤ
ย่อมจะเกิดจากกรรม	เที่ยงแท้
ใจชั่วย่อมจะหัน	เหียนหยาบ
นำประพาศชั่วแม่	มุ่งค้าหาดี

(โคลง ๓)

๑ แม่มุ่งศรีในกิจ	ต้องตั้งจิตมุ่งแผ้ว
สุจริตในจิตแล้ว	เลิกพร้อมอีกสอง ทวารนา

(โคลง ๔)

๑ ฝึบองไค้ลาภทั้ง	ยศฐา—นันตร์แล
จงจิตมากริษยา	มุ่งร้าย
บำเพ็ญกอบกิจจา	เพียรเท่า ไค้ไค้
ที่สัดก็จะคล้าย	กับก้าวลอยหลัง
๑ ตั้งจิตให้เลิกแล้ว	อย่าแหง
ทำกิจพิริยะแรง	เรื่อยไว้
ถึงพบอุปสรรคแข็ง	แรงขัด
ก็จะอาจข้ามไค้	เพราะด้วยความดี
๑ ดั่งนเมอเปรียบด้วย	พุชาร
ใสสะอาดล้ำละหาม	ดจแก้ว
ฟูเปรียบมโนมาน	มุ่งชอบ นันเอง
ธารเปรียบประพาศแผ้ว	เพิศพร้อมเพราพรณ

๑ อันพุทฺ์เกลือกกลัว
 ธารก็ข้อมเป็นตม
 มโนปล่อยอารมณ์
 ข้อมเนะปฏิบัติให้

๑ โบราณจึงว่าไว้
 เป็นใหญ่ในธรรมไซ
 ว่าผิจะผู้ใด
 จงข่มจิตตนฉะน

โสมม
 ชุ่นไซริ
 ชั่วครอบ จังกา
 ชั่วชาสามานย์
 ว่าใจ
 กติช
 หวังชอบ
 แน่แท้ควรจำฯ
 กุสิตสมิต

๒ ความขั้ว

ทั้งโลกเขาข้อมจะต้องเห็นเหมือนกันหมดว่า คน
 ที่ประทุษร้ายต่อมิตรผู้ช่ตรง นับว่าเป็นคนเลวที่สุด.

แก้แค้น น. ๔๐

๑ ไซ้อบายย้ายแข็งแฝงกาย เหมือนผู้ร้ายลอบยิงนำบัดสีฯ

รามเกียรติ์ น. ๑๔๗

๑ คนจัญไรเอาใจไปออกแก่ศัตรู
 ควรไปอยู่ในพวงกุและสัตว์ร้ายทั้งหลายทั้งปวงฯ

รามเกียรติ์ น. ๖๑

เราจะประพาศเป็นผู้สมใจ เราก็กลายเป็น
เสนียดจัญไรไปด้วยเท่านั้นเอง

อำนาจคือธรรม น. ๘๔

คนพาล เห็นแก่ตนมากเกินไปที่จะขอแก้ไขใครได้

อำนาจคือธรรม น. ๘๕

๑ แม้มยศศักดิ์ดีคุณของคนเรา ไม่หาเอาโดยทุจริตได้

เวณีสวานิช น. ๘๐

๑ อกรรมสันนำผล
เพราะกรรมกระทำให้

ณชีวิจรโสร
ผลชวดและขื่นขม ๆ

ปรียทรรคภา น. ๙

๑ ชนคิดทุจริตแท้

ไม่พ้นราชทัณฑ์ ๆ

ลลิตพ่ายัพ น. ๘๘

๑ อันผู้ใดเพเลียงปล้ำกระทำผิด จะพินิจคดีด้วยไฉน ๆ

เวณีสวานิช น. ๘๒

การที่แกล้งใส่ความกันเล่น โดยไม่มีเหตุณะ
ยิ่งเสียดกว่าใส่ความสำหรับแก้แค้นกัน

นินทาสโมสร น. ๒๙

ผู้ที่เกิดมาในตระกูลสูงแล้ว แต่ประพฤติตนไม่ดี
ก็เสมอกับสาปตนเองให้ตกไปเป็นคนชาติต่ำ

พระกุนทเกศ น. ๑๘๓

(โคลงมหานันททนาย)

๑ บาบแหละเป็นข้อที่	ฟังอาช
ยิ่งกว่าการตายเพราะ	ทัณฑ์โทษ
นี้ปราชญ์มุ่งหมายเตือน	สติ
ว่าบาปสิโหดยิ่ง	กว่าต้องลงทัณฑ์
๑ อันบาปทำแม่ที่	สู้
ใครมีอาจจับกุม	ลับ
และแม่ไม่รับทัณฑ์	แน่ไซ้
ใจก็คงให้หนัก	โทษอย่าง ใดเลย
	แน่แท้อดสู
๑ แม่ตมียากต้อง	อาชญา
จำงดอนาจาร	จุ่มหมด
ชั่วแล้วจะว่าผู้	ลงอาช—ญาญา
ทำเสอมชงขศศักดิ์	ดั่งนั้นนินิต

๑ วิสัยผู้ซึ่งปก
 บ่มโปรดผู้สัจธรรม
 อักมุงขจัดชน
 เพื่อสุขสถิตมั่น

๑ ชนสี่หัพฺพุทธเจ้า
 ตรัสว่าใครขาดความ
 ผู้นั้นย่อมอาจทำ
 กิเลสก็หายาบแท้

๑ หญิงชายอยู่ได้อย่าง
 เพราะหิริกัมมการ
 กุณฺหมายและทัณฑ์โทษ
 ได้แต่กำราบเมื่อ

๑ เช่นนแม่ประพฤติ
 อย่าคิดละอายต่อ
 กิตขวยเมื่อหมายจะ
 จะมีต้องโกรธเพราะ

ครองรัฐ
 สุจริต
 ทุจริต
 ทวาทังจรณ

โลกนาถ
 อายบาป
 ทุจริต ถ้วนนา
 เพราะสิ้นความอาย

เกษมสันต์
 ทำบาป
 น้อยใหญ่
 ฝึกแล้วแลเห็น

ฝึกร้าย
 รับโทษ
 ทำผิด นั่นดี
 เหตุต้องอาชญา ฯ
 ศุภกตสมิก

สกลภาโร กาปฺปฺริสํ หนฺติ
 (สกลาวรรค สังยุตตนิกาย)

(โคลงมหาสินธุมาลี)

๑ สักการหน้าบุรุษ	ชั่วเสียด
ภานันเชญเจย	โศตสดับ
คชาจกขอเฉลย	เฉลยอรรถ
แม่ผดชาขอรบ	ผิดด้วยเต็มใจ
๑ ใคร่ครวญหวนคิดว่า	คนชั่ว
ย่อมจะเห็นแก่ตัว	ยังผู้
จะคิดสิ่งใดมัว	มุงแต่
ประโยชน์ตนไปรู้	โอบอ้อมอารี
๑ อ้อมจิตกอบด้วย	ริษยา
เห็นว่าใครวัฒนา	ซึ่งเคียด
เห็นใครกอบกิจจา	ชนชอบ
ก็ยงกลับนึกเกลียด	มุงร้ายหมายพาล
๑ สันดานชั่วหยาบแล้ว	แต่ขาด
ซึ่งศกคิดอีกโอกาส	ก็รู้
นักชั่วมิสามารถ	ทำชั่ว ฉะนั้นฤ
ก็ประพฤดิเรียบได้	เหตุเพราะจำเป็น
๑ คนเช่นนี้หากได้	ลาภยศ
ไขว่ว่าโลกจะลด	ถคน้อย
ริษยาไรจะหมด	ไปเมื่อไรนา
กลับทว้ช่นร้อย	เท่ามั่นเพลิงตาม

ทุกข์

๑) เพล็ดเพลินทางสนุก
 ขอนจกกล่าวแก้

เป็นมูลทุกข์แน่แท้
 อรรถให้จะเจน ฯ

(โคลง ๔)

๑) เช่นคนชอบคมน้ำ
 ยามคิมแล้วเฮฮา
 รุ่งขึ้นสีวิงหา
 คอผาดปราศจากสุข

สุรา
 สนุก
 นาดม วุ่นเฮ
 ดุจไข่นอก

๑) อีกพอได้รับรส
 พาจิตมากกามา
 เทียวคบพวกหญิงลา—
 เลยเจีบกับคุ่ม

สุรา
 กลตักกลม
 มกมาก
 กับได้สบายใจ

๑) ไรคภัยเบียนเบียดแล้ว
 เทียววุ่นแสวงทาง
 ริเริ่มสุมฝืนบาง—
 เลยติดโดยเร็วรอด

คราวญกราง
 ดับปวด
 ที่ช่วย ได้นา
 หน่งแล้วฤหาย

๑) สันอายุเพราะฝืนไซร์
 สจวิตประจำ
 ริเริ่มการระยำ
 ฝืนประหารทุกชั้น

ฆ่าธรรม
 จิตสัน
 ยับย่อย
 ทุกก่อนธรรมา

๑ วิชาสินทรัพย์ด้วย

เริ่มเล่นการพนัน
 ยิ่งเสียยิ่งเขม่นขัน
 เสียทรัพย์กลับลำบาก

๑ แแต่ว่าความเจียนนั้น

ยิ่งทรนทราย
 กินเหล้าเพื่อสบาย
 คบสตรีแก้ทุกข์

๑ ดั่งนสนุกมาก

จึงกลับให้ทุกข์ทวน
 ผู้ฉลาดจงหวน
 ตนสเป็นที่รัก

อาชรมม์

โลภมาก

เล่นหนัก ขนแฮ

สุดพินคณา

ห่อนหาย

หาสุข

ไม่หยุด

โรคร้ายแรงทวี

เกินควร

ทุกข์หนัก

เดือนสติ ตนเอง

อย่าล้งผลาญตน ฯ

คติคสมัต

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์รุ่งนกร ๓๖๘-๔๐๐ ถนนสี่พระยา พระนคร โทรศัพทที่ ๓๖๗๑๒
นายสมยศ พานิชการ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒

